

KÅRINGSKLUBBEN 3

JAKTSTASJON FRA YNGRE STEINALDER

av Mikael Cerbing og Janne Oppvang

Kommune og fylke	Lødingen, Nordland
Askeladden ID	215408
Museumsnummer	Ts16030
Kulturminnetype/ strukturer	Aktivitetsområde - jakt/ fangstlokalitet
Utgravningsleder	Mikael Cerbing
Feltledere	Kristina EV Skarsjø og Mikael Lindahl (GIS)
Feltmannskap	5 personer
Tidsrom	06.07 - 17.08.20
Dagsverk i felt	138,5 dv
Metode	Maskinell avtorving, konvensjonell steinaldergraving
Avtorvet areal	1317 m ²
Dv med maskin	6 dv
Utgravd areal (fordelt på lag)	Lag 1: 147.75 m ² Lag 2: 19.25 m ² Lag 3: 4.25 m ²
Utgravd volum	17,1 m ³
Volum pr dagsverk	0,13 m ³
Hoh.	15 m
Funn	655 littiske funn
C14-dateringer	3300-2500 f.Kr.
Datering	Yngre steinalder

BAKGRUNNEN FOR UNDERSØKELSENE

Kåringsklubben 3 blev oppdagad genom provgropsgrävning utført av Nordlands fylkeskommune i 2015 i forbindelse med registreringarna för Hålogalandsvegen. I allt så hade man bara tre fyndförande provgropar på lokaliteten, mot elva negativa. Istället tog man i bruk mer aktiv landskapsanalys för att avgränsa lokaliteten, något som under slutundersökningarna visade sig ha varit ett gott val. De fynd man gjorde på lokaliteten var tre flintavslag samt distaländen på en röd skifferpilspeps. I tre av provgroparna (varav en som annars var fyndlös), så fann man även kol. Två av dessa prover blev daterad till 3263–3100 f.Kr. (KP16) och 3021–2891 f.Kr. (KP17).

Nordlands fylkeskommune hade även kontakt med grundägaren som berättade att

Figur 1 Lokalitetens belägenhet med havsnivå justert upp till 15 moh. Strandlinjen låg på denna nivå 3340-3056 Cal f.Kr. (isobas 21, 4500 BP).

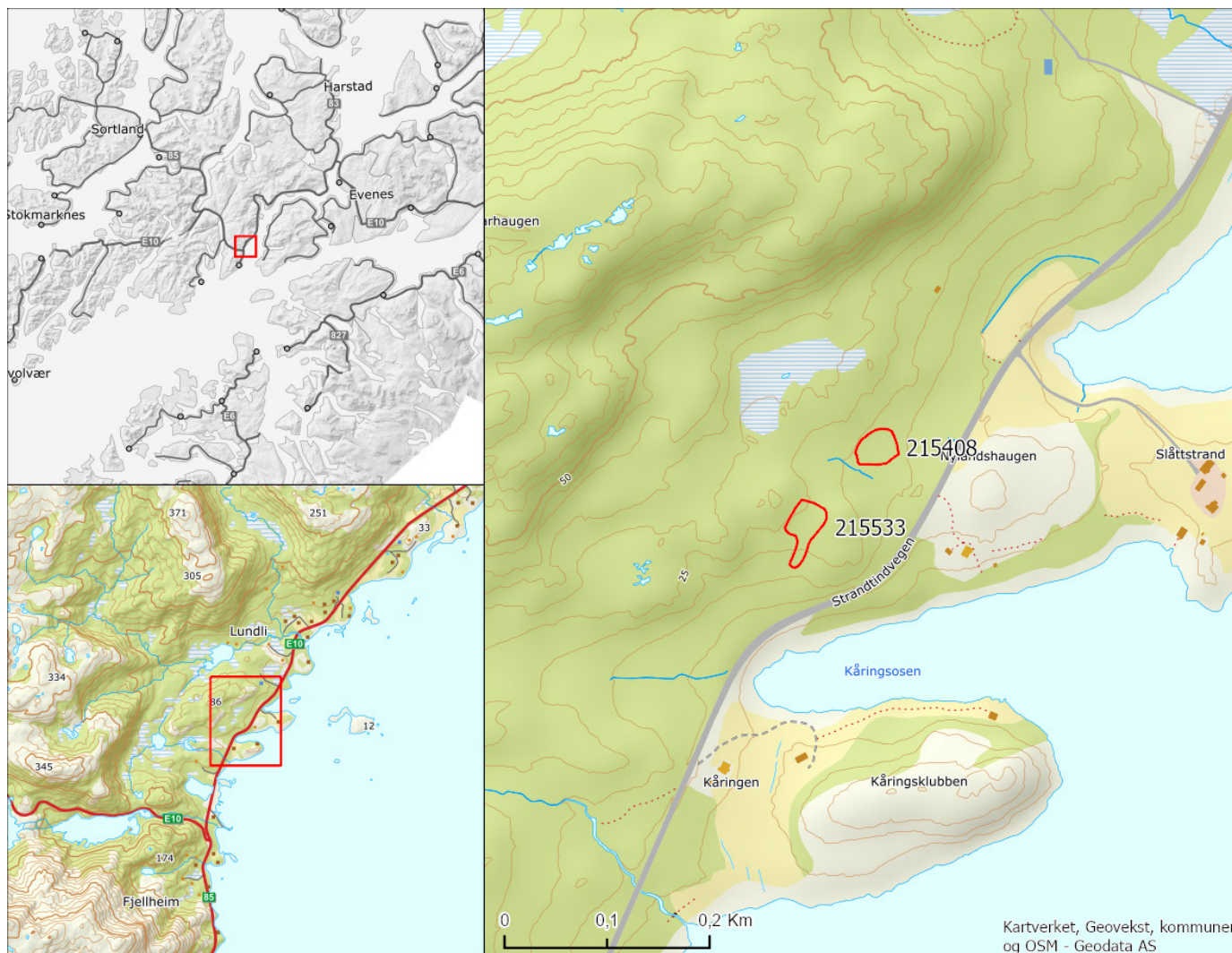
hans far hade funnit en skifferspets under dikesgrävning precis öst om lokaliteten. Under slutundersökningen höll vi även nära kontakt med denne informant, och fick i slutet av utgrävningen spetsen donerad till Norges arktiske universitetsmuseum (Ts 16030:137).

Avsaknaden av synliga anläggningar gjorde att man inte vågade sig på en tolkning av lokaliteten, men fylkeskommun påpekar att lokaliteten var den lägst liggande stenålderslokaliteten i undersökningsområdet. Samt den enda utan synliga strukturer i Lødingen. Dateringen placerade lokaliteten i övergången av mellan- och senneolitikum (Melsæther, 2016, s. 32–34).

BELIGGENHET

Kåringsklubben 3 låg ca. 4 km luftvägen nord om Lødingen, på sydöstra delen av Hinnøya med Tjeldsundet i öst (Figur 2). När lokaliteten var i bruk, så bör den ha legat rätt skyddad inne i en liten bukt precis vid havet, med ett klippusprång (där Kåringsklubben 2 låg placerad) och en eller två öar ett 50-tal meter öst om fältet (Figur 1).

En numera nästan igengrodd bäck avgränsar lokaliteten i syd, men när det kom rejält med regn i slutet av utgrävningen, så blev

Figur 2 Lokalisering av Kåringsklubben 3 i nord (Id 215408) och Kåringsklubben 2 i syd (id 215533) i den södra delen av Tjeldsundet.

det god fart på den bäcken. I väst avgränsas lokaliteten av ett mindre klipputsprång (denna del av Lødingen kommune är rätt karakteristiskt med sina delvis kala och delvis övervuxna klippor ut mot Tjeldsundet i öst) och i nord av blöt igenvuxen myrmark.

Lokaliteten som sådan låg på rätt flat terräng som sluttade något åt sydöst. Växtligheten bestod av ljung och småträd av furu och björk. Matjordslagret var sällan över 20–30 cm djupt innan vi kom ned på fin ljus sand. Denna steril gjorde det även mycket lätt att få bort stubbarna från småträden på fältet, då dess rötter generellt följde den sterila marken och bara var att lyfta bort. I den mest östra delen av lokaliteten, ser det på lidar-data ut som om man har varit och hämtat en del torv, men detta var inget som såg ut att ha påverkat arkeologin på lokaliteten i någon större grad.

MÅLSETTING

PROBLEMSTILLING

Med utgångspunkt i projektplanen, så hade vi ett flertal tydliga frågeställningar att jobba utifrån när vi kom i fält. Lokalitetens tydliga relation till havet tillsammans med dess brist på synliga strukturer (vilket de flesta andra lokaliteter i Lødingen hade), gav Kåringsklubben 3 en möjlighet att belysa frågor kring kustlandskapet som resurs på ett annat vis än flertalet andra lokaliteter på projektet. På grund av dess lägre höjd över havet, så var det också möjligt att se närmare på möjliga ändringar av resursbruk/ landskapsbruk över tid (Niemi et al., 2019b).

PRIORITERINGER OG STRATEGIER

Efter att vi öppnat upp fältet, så var det inga tydliga strukturer förutom ett antal högar med till synes värmepåverkad sten. Att avgränsa, undersöka och försöka lista ut syftet till dessa stenhögar blev en prioritering i fält. Liksom att försöka finna fyndkoncentrationer som möjligen skulle kunna hjälpa oss med avgränsning och fokusering i undersökningen av lokaliteten.

1. De anläggningar som vi funnit såg ut att vara högar med värmepåverkad sten, och tre av dessa valdes ut för närmare underökning.
2. Öppna upp ett par större ytor där vi under upprepning hade sett lite högre koncentrationer av fynd. Generellt så var det väldigt lite produktionsavfall efter redskapsproduktion som vi kunde se på ytan efter upprepning, men på ett par platser hade vi funnit fina redskap av framförallt skiffer, så här valde vi att gräva. Detta blev två ytor i den norra delen av lokaliteten.
3. Slutligen så grävdes sökrutor mellan den nordliga delen av fältet, och ytan som öppnats i mitten av fältet kring en större stenpackning. Detta för att se om vi kunde uppdaga något genom grävning på förhållandevis tomma ytor, som vi inte kunde se på ytan.

I slutändan kom vi att spendera längre tid på Kåringsklubben 3 än vad som var planerat i projektplanen, närmare bestämt 35 arbetsdagar. Detta berodde till stor del på diverse logistiska problem för att få Kåringsklubben 2 att dra igång. Men Kåringsklubben 3 (och senare Kåringsklubben 2) användes även som "avlastningsplats" för arkeologer när det av någon anledning inte behövdes fulla teams på andra lokaliteter. Kåringsklubben 3 valdes till detta eftersom vi dels hade förhållandevis goda faciliteter på platsen, samt att det fortfarande var potentialitet.

UNDERSÖKELSESMETODE OG DOKUMENTASJON

FELTMETODE OG DIGITAL DOKUMENTASJON

Utgrävningen på Kåringsklubben 3 föregick med normal stenåldersmetodologi. Så långt som det var möjligt, så fick stenar från en halv knytnäve och större ligga kvar för dokumentation av var nivå. Dokumentationen skedde utefter den standard som projektet hade lagt upp till.

Sista dagen i fält krefsades slutligen utvalda ytor för att se om vi kunde fånga upp fler artefakter.

PRØVEUTTAK

Målsättningen med provtagningen var att få en tidsmässig överblick över aktiviteten på lokaliteten. Detta gjorde att kolprover togs i plan när kol uppdagades under grävningen av kvadranter, de mättes systematiskt in med totalstation. Kåringsklubben 3 prioriterades inte för ytterligare naturvetenskapliga prover, annat än kol.

ERFARINGER

Efter att vi var färdiga med undersökningen av fältet, valde vi vidare att låta det stå öppet utan att göra avslutande fotogrammetri, medan vi undersökte Kåringsklubben 2. Tanken med detta var att låta vind och regn rensa upp de resterande skärvstenstenhögar som dykt upp under undersökningen (främst de östra). Dessa hade till stor del inte varit synliga efter inledande upprepning av fältet, då de ännu var dolda av flygsand, men vinden hade under första månaden i fält fått fram dessa allt mer. Vår förhoppning var att bara låta fältet ligga öppet och så skulle "upprepningen" sköta sig själv, och vi kunde avsluta säsongen med en fotogrammetri över ytan när vi var färdiga med Kåringsklubben 2. Detta fungerade inte helt som vi hade hoppats på då höstregnen, i slutet av säsongen, var en god del mer intensiva än vad vi hade sett för oss. Dessa ledde till att djupa fåror av vatten grävde sig ned i marken, alla de ytor som vi grävt fylldes upp med vatten och silt, samt att många av de skärvstenshögar som till del hade kommit fram, som vi hoppats på, till del blev övertäckta med silt. Vi fick spendera en del tid under en dag med att rensa upp fältet för avslutande fotogrammetri.

OBSERVASJONER OG RESULTATER

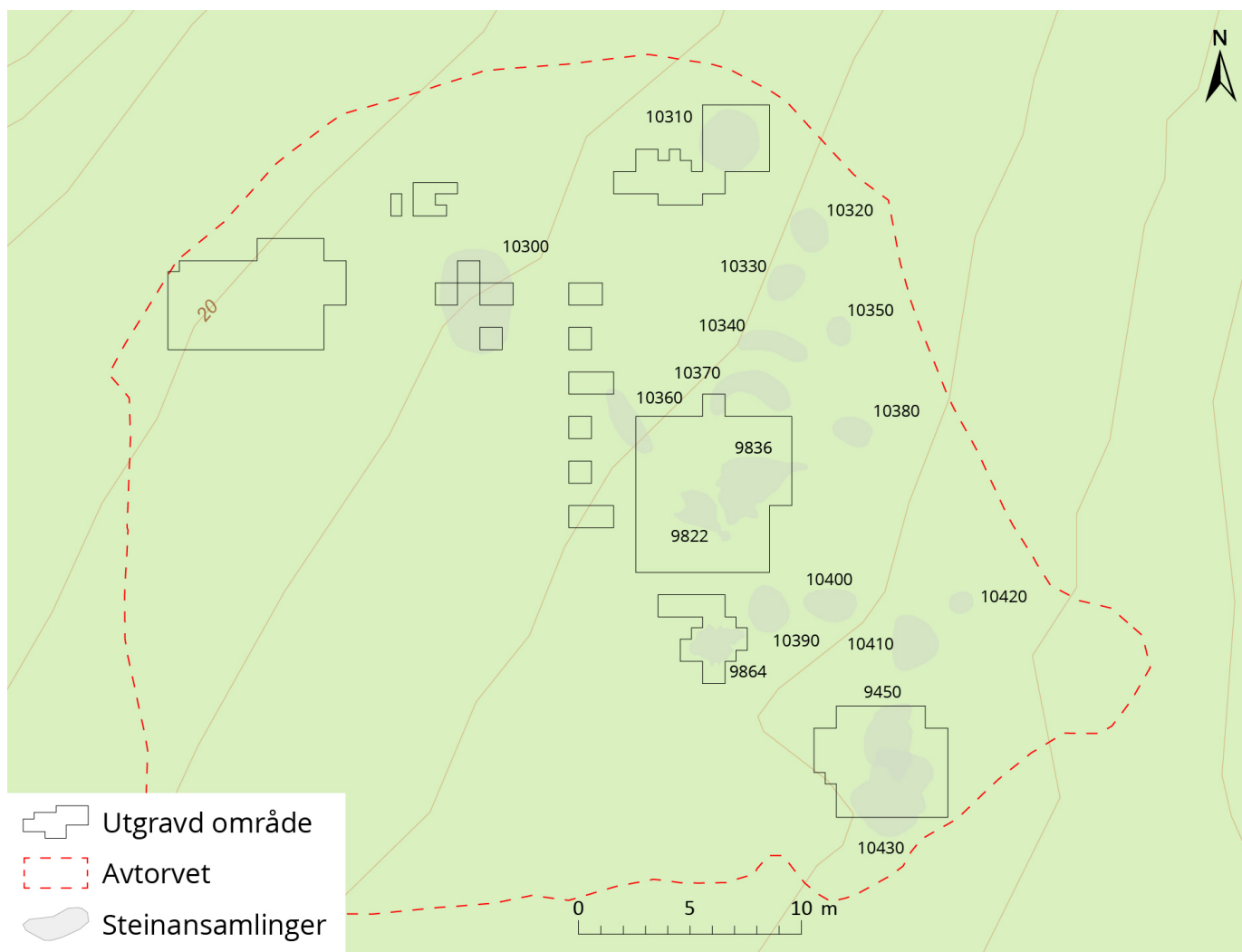
Kåringsklubben 2 låg placerad på en flat men lätt sluttande sandslätt på mellan 15 till 20 möh. Lokalteten var som lägst över havet i sydöst och som högst i nordnordväst. Efter öppning, så verkade ytan vara relativt homogen, med ett ljust grått sandlager över större delen av fältet uppbrutet av en del stenar som främst var runt 30 cm till 50 cm i diameter, även om ett fåtal nådde upp till 1 m i diameter. På vissa platser tycktes det som om dessa stenar låg som i högar, men det var vid den tidpunkten rätt osäkert. Redan under upprepning dök en del slipade skifferobjekt upp, som ett par eneggade knivar i olika storlekar samt en nyelvspets.

Det område på fältet som såg annorlunda ut från resten var det mest sydöstliga området, som både var blötare, grusigare och mer mörkbrunt i färgen. Detta kan bero på torvuttag som har skett på denna del av fältet. Efter upprepning av fältet var det tydligt att lokaliteten saknade

klara strukturella boplatsspår som eldstäder eller tältringar.

STRUKTURER

I allt så registrerades 18 skärvstenshöga på Kåringsklubben 3, var av 5 i det närmaste totalgrävdes (A10430 längst i syd saknade några m² för att vi skall kunna kalla den totalundersökt). Alla låg placerade på fältets övre nordöstra del. Storlek (se Tabell 1) och utseende (se Figur 3) varierade mellan de flesta högar, även om det var en del saker som de hade överens. Stenen i högarna var vanligen inte särskilt hårt brända, och det var ytterst sällan att vi kunde se sprickbildning eller värmesprängning i stenen. Stenarna bör snarare definieras som värmepåverkade än som skörbrända, även om begreppet skärvstenshöga generellt kommer att användas för dem i det följande. Högarna tycktes endast bestå av ett lager med sten, och detta lager låg på en bestämd nivå. Vi fann inga

Figur 3 Registrerade anläggningar på Kåringsklubben 3 med undersökt område.

Intrasld	Form i flate	Lengde cm	Bredde cm	Undersøkt grad	Funn i strukturen	Dybde cm
10420	rund	114	105	ikke	Nei	15
10350	oval	137	110	ikke	Nei	15
9822	rund	140	125	totalgravd	Nei	10
9864	uformet	160	180	totalgravd	Ja	10
10380	oval	177	127	ikke	Nei	15
10330	oval	191	142	ikke	Nei	15
10320	oval	198	163	ikke	Ja	15
10390	rund	219	183	ikke	Nei	15
10400	oval	245	149	ikke	Nei	15
10410	oval	248	209	ikke	Nei	15
10310	rund	278	270	totalgravd	Ja	15
9836	uformet	300	370	totalgravd	Ja	25
10340	oval	320	90	ikke	Ja	15
10360	oval	342	116	delvis	Nei	15
9450	uformet	351	211	totalgravd	Ja	15
10430	uformet	391	317	delvis	Ja	20
10300	oval	447	332	delvis	Nei	15
10370	annen	470	118	delvis	Ja	15

Tabell 1 Skärvstenshögarna på Kåringsklubben 3.

spår etter nedgravninger eller oppbygninger av dessa högar. På grund av högarnas oregelbundna utformning, så skall nedanstående dimensjoner tas med en nypa salt då dessa anleggninger själlan hade några tydlige avgränsningar. Eftersom de även begravts i ett lager med flygsand, så är de utgrävda anleggningarnas utsträckningar dess minsta utsträckning. Hade vi grävt fram dem, så är det möjligt att de blivit lite større. Slutligen så är det givetvis möjligt att det kan ha varit några fler små skärvstenshögar på Kåringsklubben 3 som var helt begravda under sand och med det inte blev identifiserade.

A10310

Detta var den nordligaste av stenhögarna på lokaliteten, och var klart synlig redan efter første opprensning (Figur 4). Den var nästan rund till formen, ca. 2,7 m i diameter och bestod överlag av ett något oregelbundet og løst lager med sten. Flera av dessa stenar var förhållandevis stora, mellom 30 og 60 cm i diameter, og var varierende hårt brända. På en del av stenarna så kunde vi inte se någon varmpåverkan. Inget kol blev funnet i relation till anleggningen, men i utbyte, så blev det funnet ett stort antal fina fynd rundt om A10310. Ett antal av dessa blev redan

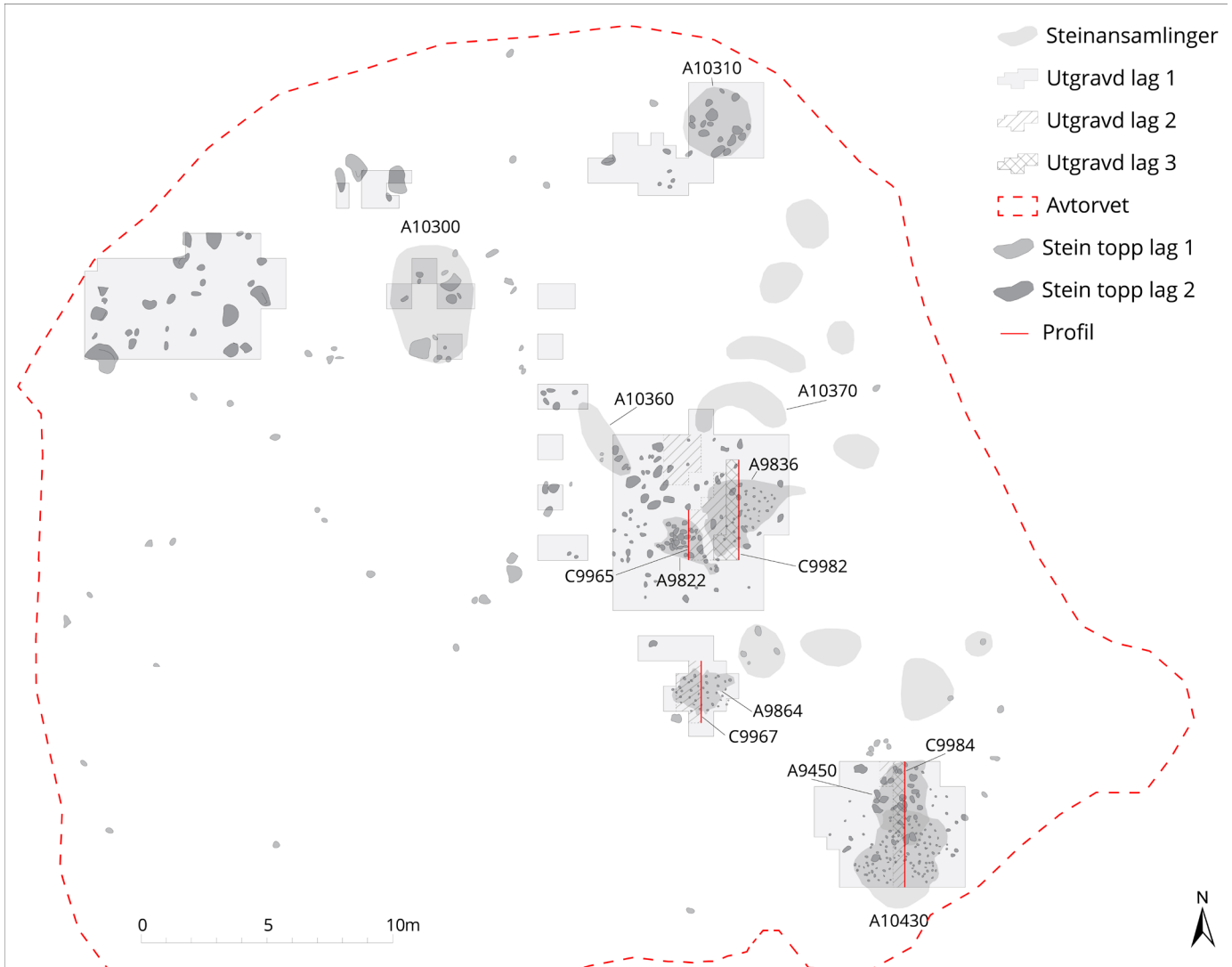
oppdagade under inledande rensning, något som var en av anledningarna till att denna yta blev undersøkt i første hand. Det var förhållandevis tydeligt under undersökningen att fynden tycktes ligga i det översta lagret rundt denna anleggning, likaså var stenen så løst "packad" att vi inte såg någon anledning till att göra en profil i denna struktur, då den i vilket fall var klarast i plan.

A9822 & A9836

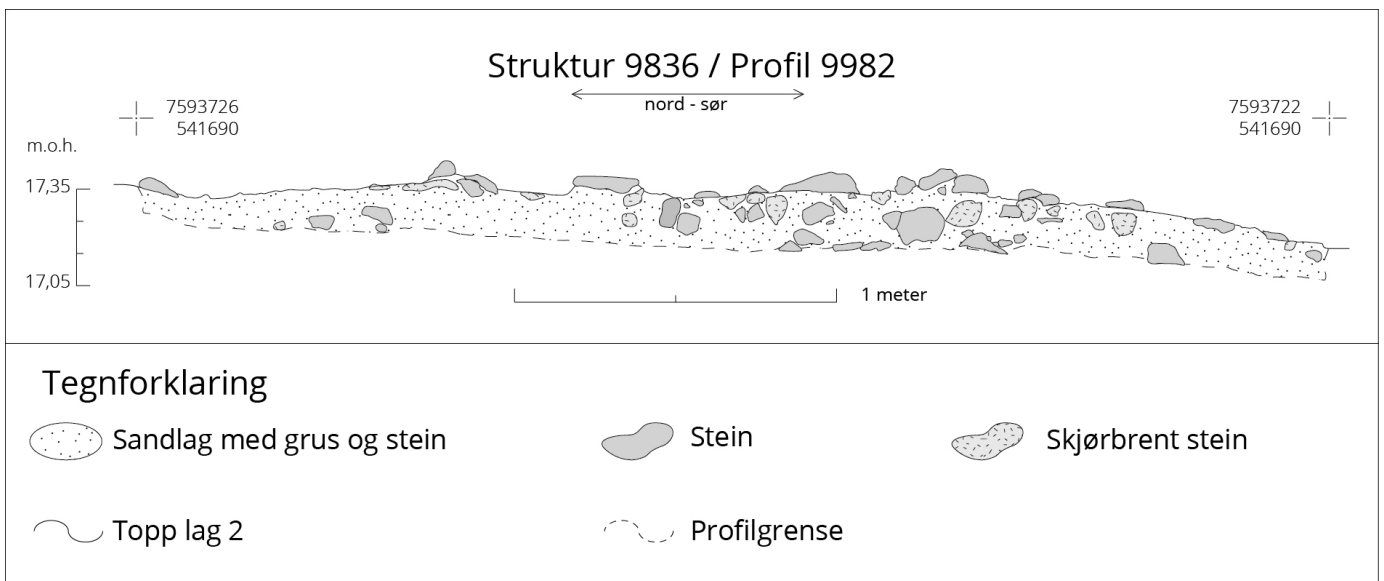
Dessa två stenpackninger låg ungefär mitt på den østra delen av lokaliteten, og var en av de ytor som vi mest grundligt undersøkte (Figur 4 og Figur 5). Om dette är en eller två skärvstenshögar är inte helt säkert, då avgränsningen mellom dem gick i samma riktning som vatten tycks flyta ned över fältet. Så det är möjligt att denna "avgränsning" mellom de två anleggningarna helt enkelt är en kanal grävt av regnvatten. Vad som är mer interessant är att de større stenarna i anleggningarna generellt tycks ligga lite högre i strukturerna än de mindre stenarna, något som också identifiserades i de södra anleggningarna A9450 og A10430.

A9822 var den västra og något mindre av de två skärvstenshögarna. Den var något oformlig oval i formen, ca. 1,4 m lång og 1,25 m

KÅRINGSKLUBBEN 3

Figur 4 Planteckning av undersøkte skårvstenshögarna på Kåringsklubben 3.

Figur 5 Profilteckning av A9836

bred med ett djup på ca. 10 cm. Förutom sten, så bestod massan av sand och silt med spridda små kolbitar igenom hela anläggnet. A9836 var den större och östra av strukturerna. Också den var något oformligt lätt oval till formen, ca. 3,7 m lång och 3 m bred. Denna anläggning gick betydligt djupare ned, stenen stoppade först på ett djup av 25 cm. Men om dessa anläggningar från början var en, så är detta djup även mitt i anläggningen. Detta skulle kunna tyda på att det från början var en väldigt vag nedgrävning/fördjupning här som stenarna slängts ned i, men det var inget som vi uppmärksammade i fält.

I allt så öppnade vi upp 47 m² i detta område, och valde också att gräva oss ned genom både lager 2 och 3 på utvalda delar av ytan. I lager 2 i A9836, tog vi ett kolprov (Ts16030.8) daterat till 3072–2912 f.Kr. Och i lager 3 tog vi ytterligare ett kolprov (Ts16030.2) som daterades till 3320–2934 f.Kr. Något som pekar mot att anläggningen/anläggningarna vart i bruk någon gång runt år 3000 f.Kr.

A9864

A9864 var den från början tydligaste av flera små skörbrända stenhögar på Kåringsklubben 3s sydöstra del (Figur 4). Denna kom redan efter inledande upprensning relativt tydligt fram, och den såg ut att vara rätt klart avgränsad, vilket ledde till att vi valde att undersöka den närmare.

Anläggningen var förhållandevis rund i formen, 1,8 m lång och 1,6 m bred. Halva anläggningen grävdes bort, vilket gav en profil som tydligt visade att djupet inte var mer än runt 10 cm. Förutom skörbränd sten innehöll anläggningen sand, silt och en del mindre fläckar med kol. Två kolprover blev tagna precis under anläggningen (Ts1603.5 och .6) vilka daterades till 3322–3021 f.Kr och 3097–2926 f.Kr. Detta gör den mer eller mindre samtida med de större skärvstenshögarna A9822 och A9836 något norr om A9864.

A9450 & A10430

Längst i syd på lokaliteten så dök en större skärvstenshögg upp under avbaning av lokaliteten, vilket gjorde att vi tvingades öppna upp en del av säkerhetszonen för att få med oss dess avgränsning (Figur 4). Skärvstenshögen mättes från början in som en anläggning, men delades senare upp i två. Detta eftersom det blev tydligt

att de större stenarna (A9450) i anläggningen var koncentrerad till den norra delen. Dessa tycktes generellt även vara placerade ovanpå de mindre stenarna (A10430) som i allmänhet var mer koncentrerad i syd.

A10430 var den sydliga och stratigrafiskt äldre av de två anläggningarna. Den var någon oregelbunden oval till formen, ca. 3,9 m lång och 3,2 m bred. Denna storlek är ungefärlig, då det inte var helt lätt att särskilja vad som var A10430 och vad som var A9450 under utgrävning. Stenpackningen gick som djupast ungefär 20 cm ned i backen, men det var helt tydligt att denna låg på en gammal marknivå och att den inte var nedgrävd i backen. Anläggningen bestod av ett relativt homogent lager med skörbrända stenar i storleken 10–20 cm i diameter. De var förhållandevis gott organiserade i en hög, även om det inte såg ut som om någon större tankemöda lagts på att göra högen i en viss form eller något liknande. Små bitar med kol identifierades överallt i och i närheten av anläggningen.

A9450 var den nordliga och stratigrafiskt yngre av de två anläggningarna. Den bestod av något större stenar som tyckts ha blivit lagda uppå A10430, de flesta i storleken 20–50 cm. Anläggningen var också den någon oformlig oval, ca. 3,5 meter lång och 2,1 meter bred. Då stenlagret till stor del låg ovanpå A10430, var det lite svårt att estimeras dess mäktighet, men lagret bör sällan ha övergått 15 cm i tjocklek. Det var svårare att se om A9450 var organiserad på något vis, men det såg förhållandevis tydligt ut att stenarna medvetet hade slängts uppå A10430. Det var dock inte möjligt att se om det var någon lageruppbyggnad mellan den undre/äldre stenpackningen och den övre/yngre, så om dessa i princip var samtida eller om det var en del tid emellan dem kan vi inte säga.

Precis nordväst om A9450 låg en i det närmaste förvittrad flat stenhäll. Den var rektangulär i formen, 50 x 30 cm stor och ca. 5 cm tjock. Vad den skall föreställa och varför den låg här är osäkert, men det var den enda stenen av den typen som blev registrerad på hela lokaliteten. Det är givetvis möjligt att det låg fler under flygsanden, men denna blev uppdagad redan under upprensning av fältet. Kan det ha varit en stekhäll? Men i så fall, varför bara en?

I allt så blev tre kolprover blev tagne i relation till A9450 och A10430. Ett prov under A9450 (møjligen också stratigrafiskt under A10430, men det gick inte säkert att säga) vilket daterades till 2861–2581 f.Kr (Ts16030.3). Samt ett på var sida av anläggningarna: Ts16030.9 i väst som daterad till 2832–2497 f.Kr. och Ts16030.7 i øst som daterad till 2851–2577 f.Kr. Tre relativt sammanhängande dateringar som indikerar att anläggningen/anläggningarna använts någon gång runt 2600–2700 f.Kr. Arkeologin tyder på två bruksfaser där man först nyttade A10430, och därefter brukade lite större stenar med A9450, men dessa faser går inte att spåra i det daterade materialet.

Området i nordväst

Avslutningsvis så öppnade vi även upp ett större område på Kåringsklubben 3s nordvästra del. Anledningen till detta var helt enkelt att vi uppmärksammade att det var något fler fynd i detta område, än på de flesta andra, under upprensning. Framför allt var det spår av hårda bergarter som vi såg på ytan, något som vi annars inte fann så mycket utav under öppningen av lokaliteten. Fyndtätheten i detta område kom också att visa sig att vara något högre än på resten av fältet. Något mindre förväntat var dock att det främst var skifferavslag som vi fann. Men det var även på denna yta som vi fann de flesta avslag på lokaliteten av både bergart och kvartsit. Vi fann även de flesta kärnor och kärnfragment i detta område, samt lokalitetens enda yxa.

	Bergart	Bergkrystall	Chert	Flint	Kvarts	Kvartsitt	Pimpstein	Sandstein	Skifer	Totalsum	%
Primærtilvirket											
Avslag	17	4	11	224	4	46			223	529	80.64%
Avslag, bipolar				9						9	1.37%
Emne									4	4	0.61%
Emne, kniv									6	6	0.91%
Flekk				1						1	0.15%
Fragment				13						13	1.98%
Kjerne		3		2		1				6	0.91%
Kjernefragment				1						1	0.15%
Mikroflekk			1	2						3	0.46%
Sekundærbearbeidet											
Avslag, retusjert		1		6						7	1.07%
Kniv									28	28	4.27%
Kniv, miniatyr									1	1	0.15%
Skraiper				10						10	1.52%
Spiss	1								15	16	2.44%
Spyspiss									1	1	0.15%
Stikkel				5		3				8	1.22%
Usikkert artefakt/ objekt								1	2	3	0.46%
Øks	1									1	0.15%
Verktøy											
Knakkestein	1									1	0.15%
Pimpstein							7			7	1.07%
Slipestein	1									1	0.15%
Totalsum	21	8	12	273	4	50	7	1	280	656	100.00%
Totalsum	3.20%	1.22%	1.83%	41.62%	0.61%	7.62%	1.07%	0.15%	42.68%	100.00%	

Tabell 2 Oversikt over alle funn fra Kåringsklubben 3.

Vad vi däremot inte fann i det nordvästra området var några som helst spår efter anläggningar. Inga spår av vare sig nedgrävda eller uppbyggda lämningar gick att identifiera. Och inte heller någon identifierbar mängd med skörbränd sten. Det enda av arkeologiskt intresse var några större stenar i området som skulle kunna ha blivit använda att sitta på vid knackning eller retuschering av föremål.

FUNNGJENNOMGANG

Det ble totalt samlet inn 655 funn fra Kåringsklubben 3, disse er katalogisert under Ts16030. Alle funn fra lokaliteten sees samlet i dette kapitlet.

Funnmaterialet består av ca. 42 % (279 stk.) skifer og 41 % flint (273 stk.). Kvartsitt utgjør 8 % (49 stk.), bergart 3 % (22stk.) og chert 2 % (13 stk.). De øvrige råstoffene utgjør en liten andel av materialet: 8 funn av bergkrystall, 7 slipte pimpsteiner, 4 funn i kvarts og 1 i sandstein. Flere av råstoffene er delt videre inn etter farge og kvalitet, bakgrunnen for dette finnes i kap.x. Råstoffordelingen på avslagsmaterialet alene viser at det er flest funn av flint, deretter skifer. Dersom man ser på råstoffmaterialet i kun redskapene, så er det en klar overvekt av redskaper i skifer (51 stk.) mot flint (26 stk.).

Gjenstandsmaterialet består sammenfattet av 87 % primærtillvirkede funn (572 stk.), 11,5 % sekundærbearbeidede funn (75 stk.) og 1,5 % verktøy (9 stk.). Avslagene utgjør 84 % (551 stk.), kniver og knivfragmenter 5 % (35 stk.), spisser og spissfragmenter 3 % (16 stk.), og redskaper i de harde bergartene utgjør 4 % (28 stk.) av det totale materialet. Øvrige gjenstandstyper utgjør ca. 1 % eller mindre av den totale mengden gjenstander (8 stk.). Tabell 2 viser materialet i sin helhet.

Avslagsmaterialet er delt inn etter størrelse: 68 % er under 2 cm, 28 % mellom 2 og 5 cm og 4 % over 5 cm stort. Det er ingen store avvik for noen av råstoffene. Det er ikke skilt mellom avslag og fragmenter på denne lokaliteten.

RÅSTOFF

SKIFER

Skiferfunnene er delt inn i fire fargetyper (Tabell 3). Det er relativt lik fordeling mellom uspesifisert, grå og rød, mens den grønne ser ut til å være mindre brukt. Det er ikke umiddelbart

	Båndet	Grønn	Grå	Rød	Uspesifisert	Totalsum
Avslag		15	68	76	64	223
Emne		1	2		1	4
Emne, kniv		1	4		1	6
Kniv		3	7	9	9	28
Kniv, miniatyr					1	1
Spiss	1	1	9	2	2	15
Spydspiss			1			1
Usikkert artefakt/objekt			2			2
Totalsum	1	21	93	87	78	280

Tabell 3 Oversikt over funn i skifer, fordelt på farge og gjenstandstyper.

noen forskjeller i kvalitet på de ulike fargene, men den uspesifiserte og grønne skiferen gir ett inntrykk av å være noe dårligere bevart. Det finnes både avslag og redskaper i alle fargene, men det er ikke gjort forsøk på å undersøke om avslag og redskap hører sammen.

Skifermaterialet består av 81 % avslag. 23 av avslagene er slipt og tre skiferavslag har mulige spor etter «sjokoladeplateteknikk», dette er en teknikk der det slipes eller sages en dyp fure igjennom nesten hele steinen, før den så knekkes av (for eksempel omtalt i Hesjedal, 2009). Fire skiferstykker er merket som synlig varmpåvirket og krakelert.

FLINT

Flintfunnene er delt inn i totalt fem kategorier for farge og kvalitet (Tabell 4). De uspesifiserte er varmpåvirket slik at man ikke ser den opprinnelige fargen. Ca. 36 % av flinten er grå, 14 % lys fin og 13 % mørk fin, og kun et fåtall funn er i de øvrige kategoriene.

50 enkeltfunn av flint er varmpåvirket, noen kun på overflaten slik at det er mulig å se hvilken farge det er på flintstykket. De 29 nevnte flintstykkene omtalt som uspesifiserte i Tabell 3 inngår i de 50 og er brent helt hvite.

48 % av flintmaterialet har cortex. Størsteparten av flintfunna med cortex har kun litt cortex (67 %), 24 % har mye cortex og en liten del av funna er dekket med middels mye cortex (medium, 8 %). Andelen flint med mye cortex kan være med på å si noe om primærproduksjon

	Bryozo	Grå	Heterogen	Lys fin	Mørk fin	Uspesifisert	Totalsum
Avslag	16	81	12	34	27	54	233
Avslag, bipolar		3		2	3	1	9
Avslag, retusjert		4	1		1		6
Flekk						1	1
Fragment		5		2		6	13
Kjerne		2					2
Kjernefragment				1			1
Mikroflekk	1	1					2
Skraper		4	2		4		10
Stikkel	1		1		3		5
Totalsum	18	100	16	39	38	62	273

Tabell 4 Funn av flint fordelt på fargevariasjoner og gjenstandstyper.

på stedet, da avslag med cortex ofte er primæravslag fra knoller. Cortex finnes på en stor del av materialet, og både på redskaper, kjerner og avfall. Det kan i dette materialet se ut til at andelen cortex også viser til at det er benyttet små flintknoller.

Med unntak av skifer er de fleste redskapene laget i flint. Skraperne er de mest tallrike og

samtlig er laget i flint, men også et par stikler, retusjerte avslag og noen kjerner er av flint.

BERGART

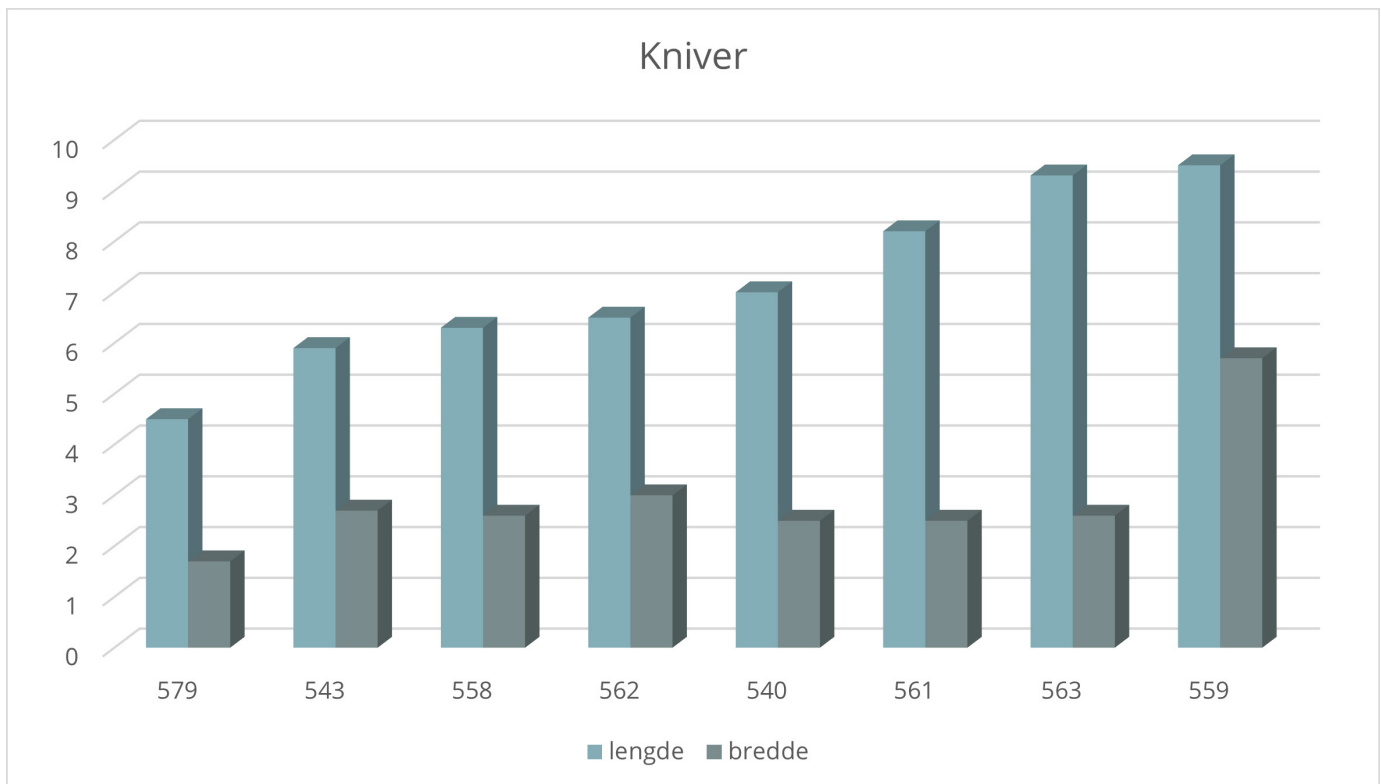
En stor andel av bergartsmaterialet er lys grå med sorte inklusjoner (glimmer), dette materialet er trolig rest fra en enkelt produksjonssekvens med relativt store avslag. Ingen avslag er definert som rest av økseproduksjon, men et par har slipespor. Det ble funnet én øks i bergart, denne var ikke mulig å koble entydig til avslagsmaterialet, men en sammenheng er sannsynlig.

KVARTSITT

Kvartsittfunnene er katalogisert med informasjon om farge og kvalitet. Det meste av materialet er av en blandet variant, der både fargen og kvaliteten på råstoffet er blandet. Det er likevel mulig å se at mye av dette trolig kommer fra samme kilde. Det er også gjort funn av tre avslag i rosa kvartsitt, noe vi har funnet igjen på flere lokaliteter i dette prosjektet, og i særlig stor grad på Solli.

ØVRIGE RÅSTOFF

Andre råstoff som kom frem i undersøkelsen var chert med tolv funn, åtte funn i bergkrystall, fire av kvarts og ett av sandstein. I chert ble det funnet elleve avslag og en mikroflekk. Cherten

Figur 6 Lengde og største bredde på de hele skiferknivene. Tallene under er undernummeret som følger Ts16030.

har ofte variasjoner innad i råstoffet selv om det er fra samme kilde, men ulikhetene på denne lokaliteten tyder på at disse funna kommer fra flere ulike knoller. I bergkrystall er det tre bipolare kjerner, men kun ett redskap og fire avslag. Av kvarts er det kun fire avslag, og gjenstanden som er i sandstein er et usikkert artefakt som omtales videre i avsnittene under.

GJENSTANDER

SKIFERKNIVER

35 gjenstander kunne gjenkjennes som kniver, emner eller fragmenter av kniver. Av disse er 29 eneggede kniver hvorav åtte stykker er hele, og en er en miniatyrkniv. De øvrige 22 er fragmenter av egg, odd, håndtak, rygg, eller midtfragmenter. Det er vanskelig å anslå hvor mange hele kniver disse kan komme fra, men trolig er det et flertall, da de også er i ulike fargevarianter. Et par av knivfragmentene er ikke gjenkjennbare som enegget, men er trolig likevel det. Det er snakk om ett håndtak og en rygg i ulike farger. Seks gjenstander var emner hugget til slik at de var gjenkjennbare som kniver, fire av disse er hele og et par er fragmenterte.

Knivene er varierte, og det finnes både det man kaller «støvelformede» med bredt blad og tilnærmet rett vinkel mellom blad og skaft (Figur 7) og «bananformede» med smalt blad og stor vinkel mellom blad og skaft. Vinkelen på skaftet er ikke målt, kun observert og beskrevet.

Figur 8 Ts 16030.561 – Enegget skiferkniv med bredt slipt egg, hugget, men ikke slipt håndtak

Av de hele knivene så er det flest i uspesifisert og grønn skifer, men alle fargene er til stede på det mer fragmenterte materialet. En god del av knivene har intakt egg og en form som indikerer at de trolig har vært slipt opp mange ganger. Dette og de mange knekte fragmentene tyder på at dette er en plass knivene ble brukt til de gikk i stykker. Noen av fragmentene passer sammen, men de fleste ser ut til å komme fra ulike kniver. Flere av knivene er hugget til rundt håndtak og rygg (se for eksempel Figur 8), og kun eggen er fint slipt. Andre kniver (se for eksempel Figur 9) er veldig forseggjort med fin sliping og hakk til skjefting.

Ett av emnene skiller seg ut ved å være et veldig stort grovemne. Det er tilhugget og har gjenkjennbar form, men måler 25,5 x 7,9 cm. De øvrige emnene er mer på størrelse med de hele knivene (Figur 10 og Figur 6). Det er variasjon i størrelsen på knivene, men variasjonen er ikke stor med unntak av emnet nevnt over, og en miniatyrkniv som er den minste av knivene. De hele knivene er mellom 6 og 9,5 cm lange og 3 – 6 cm brede.

Figur 7 Ts 16030.559 – Enegget skiferkniv, knekt i overgangen mellom blad og håndtak, men har en veldig krapp vinkel og et kort og butt blad.

Figur 9 Ts 16030.540 – Eneget skiferkniv med tagger i overgangen mellom blad og håndtak.

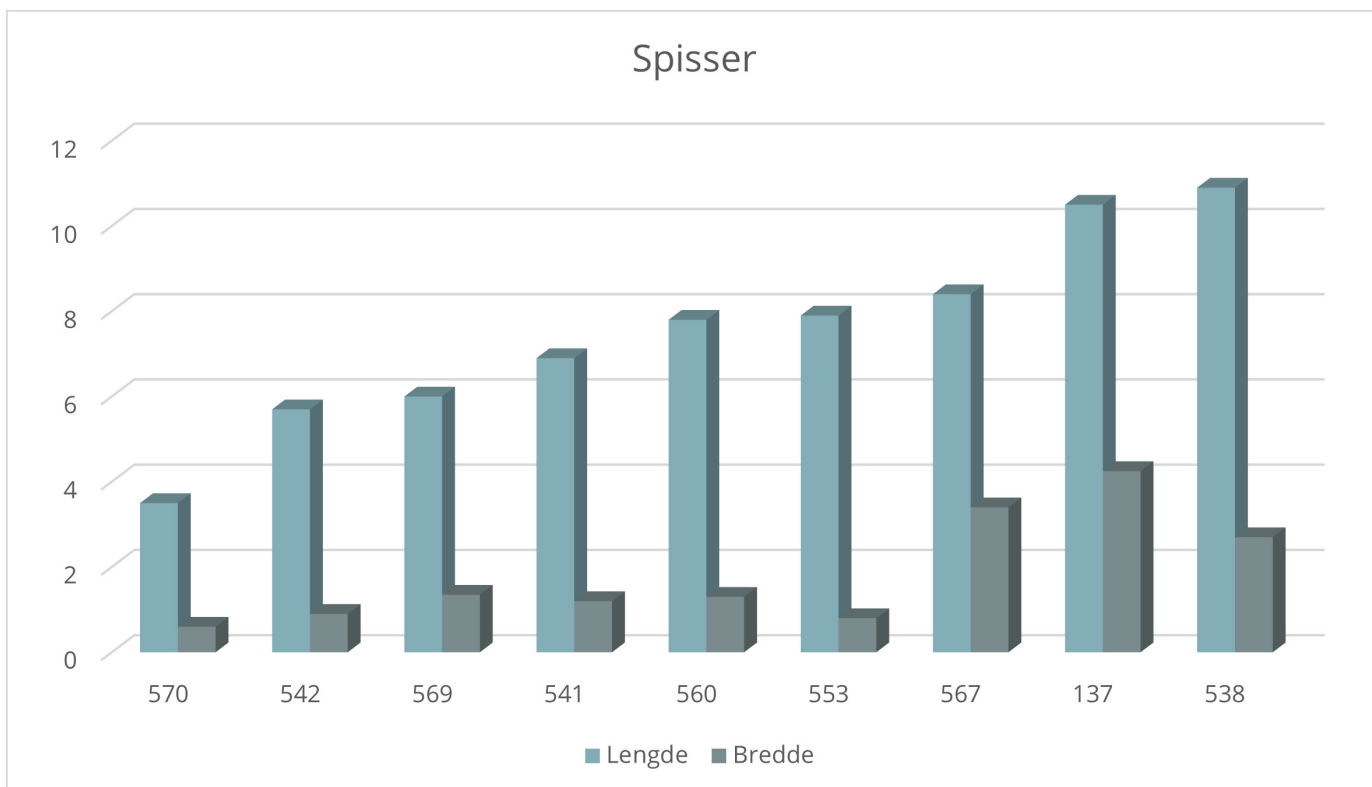
Figur 10 Ts 16030.535 – Emne til kniv, ferdig hugget men ikke slipt.

SKIFERSPISSER

Det kom frem totalt 17 slipte spisser. På ni av disse er hele spissen til stede, mens fire er knekt i to eller tre deler som kan sammenføres. De resterende spissene er kun fragmenter.

Av de ni hele spissene har alle tange, men med litt ulik form. Fem av spissene har hengende

mothaker. Videre finnes det én av hver av følgende tangetyper: avsmalnende tange (Figur 12), rett tange og skrå mothaker. Den siste har hakk som markerer overgangen til tangen (Figur 13). Det er i hovedsak to ulike former på spissene; smale og brede. De smale er lange slanke spisser med rombisk eller tilnærmet rombisk tverrsnitt

Figur 11 Lengde og største bredde på de hele skiferspissene. Tallene under er undernummeret som følger Ts16030

(Figur 14). Disse ligner spisser av Nyelv-typen fra Finnmark. Vi fant et par komplette spisser av denne varianten, men også mange fragmenter. En årsak kan være at de knekker lett og ikke overlever tidens tann, men det er også mulig at disse lett knekker i bruk, og at fragmentene er brukte forkastede spisser. Dette vil det ikke være anledning til å se nærmere på i denne rapporten.

Den andre typen spisser er store, brede og kraftige, og kan også ha fungert som spyd. De

har spissovalt tverrsnitt, foruten én som har et mer rombisk tverrsnitt på bladet, det vil si den har en fin slipt rygg (Figur 15). De to andre har flate spissblad uten rygg (Figur 16). Av de tre tilnærmet hele spissene av denne siste typen, er det også to ulike varianter. En av spissene er helt komplett, dette er også den som skiller seg mest ut og den kan kanskje heller tolkes som en dolk/dobbeltegget kniv (Figur 17). Den har en lang tange, men ingen mothaker, kun avrundede skuldre. Spissen er relativt flat, men med rester etter rygg på begge sider av bladet. Eggene er slipt både ventralt og dorsalt og spissen bærer preg av å være slipt opp flere ganger. Denne spissen ble levert inn av grunneier, og bærer preg av at den har vært igjennom mange hender. De to siste brede spissene har begge kraftige hengende mothaker og kraftig, men kort tange.

Figur 12 Ts 16030.553 – Langsmalspiss med avsmalnende tange og rombisk tverrsnitt.

Figur 13 Ts 16030.569 – Bred spiss med små hakk ved overgangen til tangen.

Figur 11 viser lengde/breddeforholdet på de hele skiferspissene. Her er det et tydelig skille mellom de to spissvariantene, der de tre til høyre i figuren viser de brede spissene. De skiller seg klart fra de øvrige spissene ved at de er lengre og bredere. Kun Ts16030.137 er helt komplett, de to øvrige er knekt i odden. Dersom vi hadde tatt med tykkelsen ville vi sett at disse i hovedsak også er tykkere/kraftigere.

Figur 14 Ts 16030.560 – Nyelv-type spiss med rette mothaker og rombisk tverrsnitt.

Figur 15 Ts16030.567 - Spiss/spyd med rombisk tverrsnitt og hengende mothaker

Figur 16 Ts16030.538 – Spiss/spyd med flat rygg og hengende mothaker.

Figur 17 Ts16030.137 – Spyd eller dolk med lang tange/håndtak uten mothaker.

EMNER, USIKRE REDSKAPER, ØKS OG MULIG KNAKKESTEIN

Fire gjenstander er definert som skiferemner uten en spesifisering av hva de er emne til. De er hugget til på alle kanter, men ikke slipt og det er ikke innlysende hvilken type redskap de kan bli til. Tre gjenstander er usikre redskaper. De er tydelig slipt på flere sider, men har uviss funksjon, en er laget i sandstein, de to andre i skifer. De omtales i spredningskartene som emner, selv om de trolig er fragmentert og har en uviss funksjon.

Kun én hel øks/meisel ble funnet. Den er av myk bergartstype og er en liten tosidig øks av flatoval- til rektangulær type, og den er 6 cm lang og har største bredde ved eggen på 3,9 cm (Figur 18). Eggen er rett slipt og nakken er tynnere enn eggen. Overflatene ser også ut til ha vært slipt og den har slipefasetter, men øksa fremstår som godt brukt og ødelagt. Den er forsøkt rettet opp eller modifisert med noen avslag, men er så forkastet. Materialet er forvitret og det ser ut til å ha skallet av noen biter på undersiden i noe nyere

Figur 18 Ts16030.539 Liten rettet øks/meisel.

tid. Ett lite tilhørende fragment ble også funnet.

Til slutt ble det funnet en knakkestein. Den er beskrevet som i bergart, men er trolig av en litt

hardere kvartsittvariant. Den har mye urenheter i råstoffet og er usikker, men ser ut til å ha knusespor i en ende.

SLIPEREDSKAPER

Det var en god del naturlig pimpstein på lokaliteten, disse ble registrert, men ikke samlet inn. Av alle pimpsteinene som ble samlet inn har kun syv stykker tydelig slipespor (Figur 19). Pimpsteinene er mellom 3 og 7 cm lange og 2 til 4 cm brede. Slipesporene er alt fra skarpe, smale og rette, til mer diffuse. Det ble også samlet inn en slipesteein i bergart med en dyp fure langs langsmed hele gjenstanden.

SKRAPERE, STIKLER, RETUSJERTE AVSLAG OG BORD

Av redskaper i harde bergarter utgjør skrapere den største gruppen. Alle ni skrapere er i grå flint og alle er laget av avslag (Figur 20). Skraperne er mellom 1,4 og 2,9 cm lange og 1 – 2,8 cm brede. Av de åtte stiklene er det seks midtstikler og to kantstikler. Stiklene er laget av avslag i råstoffene chert, flint og kvartsitt og den største måler 4,7 cm i største størrelse. Videre ble det identifisert seks retusjerte avslag hvorav flere har konveks retusj og kan ha vært brukt som skraperedskap. Fem av disse er bearbejdede avslag i flint, mens det siste er laget på bergkrystall og er et mulig bor. Også de retusjerte avslagene er små og det største er 2,6 cm i største mål.

Figur 20 Ts16030.330 – Liten skrapere i grå flint.

Figur 21 Ts16030.481 – bipolar kjerne i bergkrystall.

Figur 19 Pimpstein med spiss av Nyelv-typen i Ts.16030.553 i slipesporet for demonstrasjon.

KJERNER OG KJERNEFRAGMENT

Det var lite kjerner i funninventaret, og totalt var det seks kjerner og tre kjernefragment. Fire kjerner og ett kjernefragment er bipolare, og de er alle av bergkrystall eller flint (Figur 21). Det er også skilt ut to avslag som er slått bipolar. En av kjernene er en plattformkjerne i kvartsitt med to motstående plattformer. Den er laget i samme varianten av kvartsitt som mye av avslagsmaterialet var i. Det siste kjernefragmentet er i flint og er fra en ubestemmelig kerne. Kjernene er mellom 1,7-3,8 cm lange og 0,6-3 cm brede.

FLEKKER OG MIKROFLEKKER

Det er identifisert fire flekker i materialet, hvorav tre er mikroflekker av flint og chert. De er uregelmessige og det er ikke noe i det øvrige materialet som tyder på en regelmessig flekke- (eller mikroflekk-) produksjon. De kan være en forstyrrelse fra noe annet, men formen kan også være mer tilfeldig.

ANALYSE

PRØVER

Trekullprøver

Överlag så var det en hel del spår av kol på lokaliteten, men ofta bara väldigt små bitar i dåligt skick. Endast åtta kolprover blev tagna under undersökningen, alla ifrån den mittre till södra delen av lokaliteten. Dessa prover blev floterade efter kol, vilket blev funnet i alla de åtta proverna och sändes därefter till C-14 (Tabell 5).

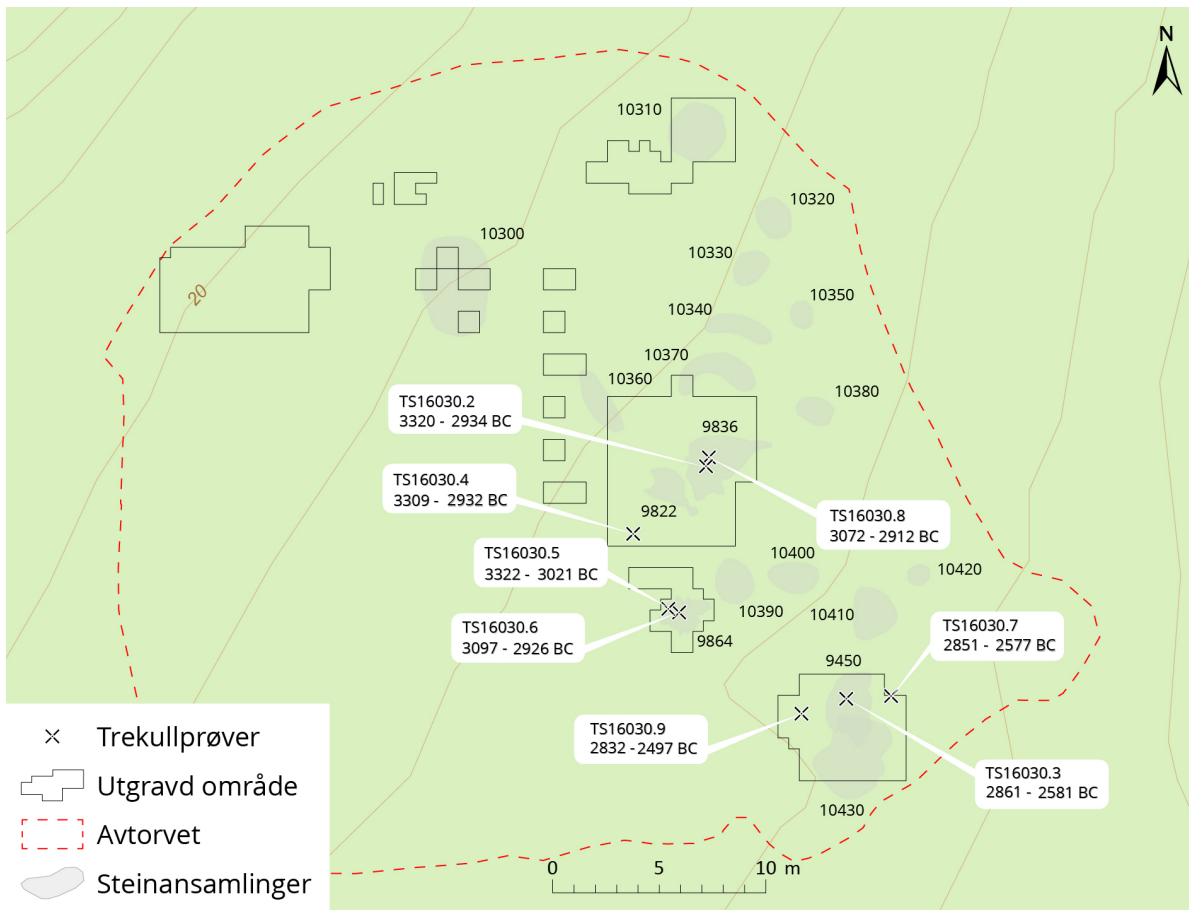
I den mittre delen av lokaliteten, så blev det tagit ut fem C-14 dateringar. Två från A9836, den äldre Ts16030.2 från lager 3 och den yngre Ts16030.8 från lager 2 (Figur 22). Två från A9864, den äldre Ts16030.5 och den yngre Ts16030.6, båda tagna från lager 2. Samt ett mellan dessa anläggningar, Ts16030.4 av något äldre datum taget i lager 1. Alla de dateringarna ligger i ett spann av ca. 400 år mellan 3322–2912 f.Kr. Det är möjligt att dela upp dessa dateringar i tre äldre (Ts16030.2, 4 och 5) i en fas och två yngre (Ts16030.6 och 8) i en annan, något som fungerar stratigrafiskt på A9836. Dock så var både den yngre och den äldre dateringen från A9864 från samma lager, vilket gör det något mer problematiskt.

De tre yngsta dateringarna på lokaliteten (Ts16030.3, 7 och 9) blev alla funna i och runt A9450/A10430, och kan tolkas som en yngre/ avslutande fas av aktivitet på Kåringsklubben 3 runt 2850–2500 f.Kr.

Dateringarna kan peka mot ett flertal kortare uppehåll på Kåringsklubben 3, där man ibland återanvände/deponerade på samma anläggningar i perioden 3300–2500 f.Kr. Eftersom vi så tydligt har en äldre fas på mitten av lokaliteten och en yngre fas i syd, så är det lätt att tänka sig att vi kunde haft en ännu äldre fas i den nordliga delen av fältet. Detta kan dock inte underbyggas vidare eftersom vi inte fick ut daterbart material på denna del av lokaliteten.

Museumsnr	Nat.vit.	Intrasis ID	Funnkontekst	Prøvetype	Datert materiale	C14 alder	Kalibrert alder (95,4%)
TS16030.2	TRa-15936	10067	Skärvstenshög	Kolprov	Furu (Pinus)	4433 ±18	3320-2934 BC
TS16030.3	TRa-15937	10011	Skärvstenshög	Kolprov	Al (Alnus)	4120 +16/-15	2861-2581 BC
TS16030.4	TRa-15938	9218	Skärvstenshög	Kolprov	Furu (Pinus)	4427 ±15	3309-2932 BC
TS16030.5	TRa-15939	9998	Skärvstenshög	Kolprov	Furu (Pinus)	4445 ±14	3322-3021 BC
TS16030.6	TRa-15940	9935	Skärvstenshög	Kolprov	Furu (Pinus)	4409 ±17	3097-2926 BC
TS16030.7	TRa-15941	9315	Skärvstenshög	Kolprov	Tvåhjärtbladig växt (Dicotyledon)	4105 +17/-16	2851-2577 BC
TS16030.8	TRa-15942	9961	Skärvstenshög	Kolprov	Björk (Betula)	4367 +17/-16	3072-2912 BC
TS16030.9	TRa-15943	9245	Skärvstenshög	Kolprov	Tvåhjärtbladig växt (Dicotyledon)	4068 ±14	2832-2497 BC

Tabell 5 Analyserade kolprover ifrån Kåringsklubben 3

Figur 22 Kolprovernas plassering og datering på Kåringsklubben 3.

FUNN

Skiferavslagene finnes spredt utover områdene der det er gravd. Det er likevel en tydelig konsentrasjon i den nordvestre delen av lokaliteten (Figur 23). Videre inneholder dette nordvestre området emner og kniver. Dette fremstår som den delen av lokaliteten der skiferredskapene ble tilvirket eller formet. Det nordøstre området viser en lignende funnsammensetning, men med færre funn. Pimpsteinene med slipespor ligger noe spredt ut over hele lokaliteten og knyttes ikke direkte til noen av disse funnkonsentrasjonene. Nesten alle spissene (med unntak av en) er funnet i det midtre området, sammen med flesteparten av knivene. Dette tolkes som området der skiferredskapene ble benyttet og forkastet, og kun i mindre grad modifisert.

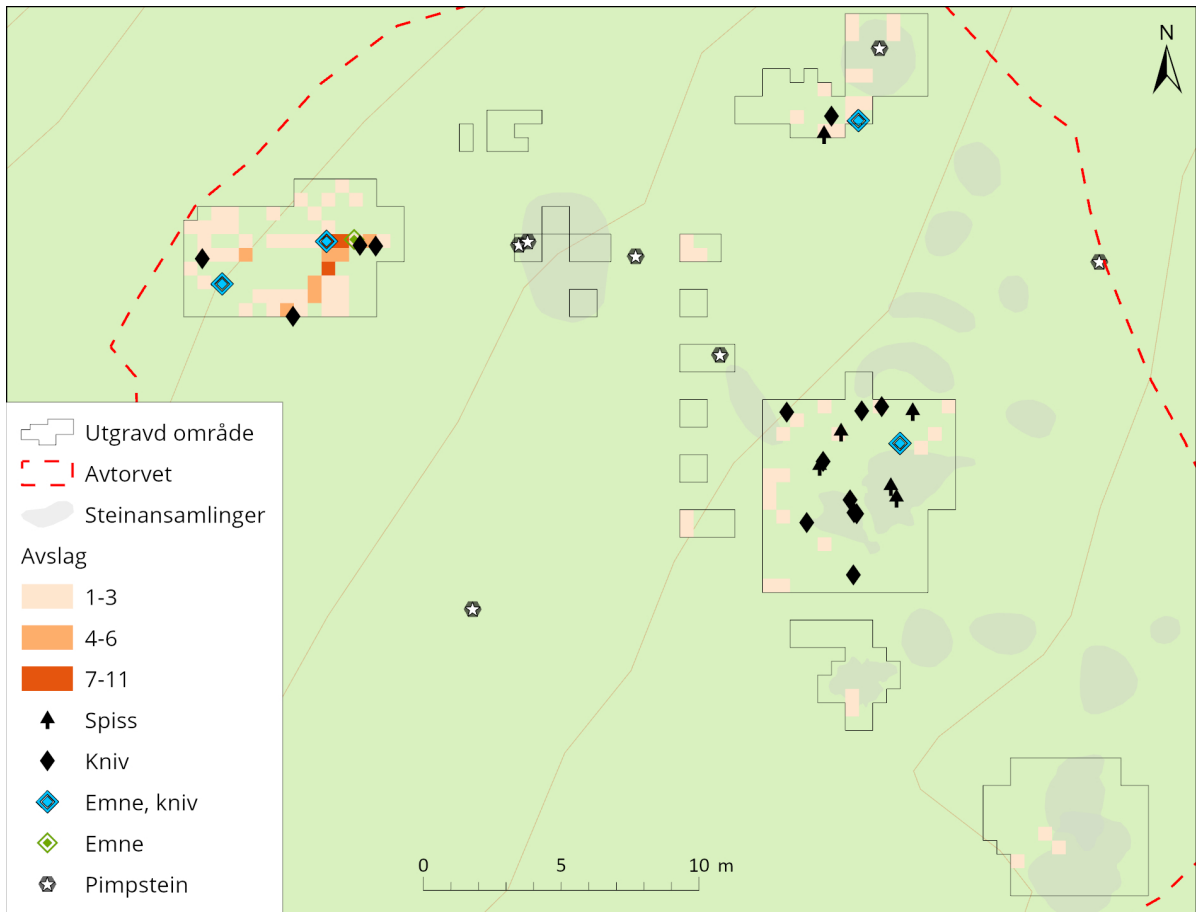
Bergartsgjenstander er nesten utelukkende funnet i det nordvestre området (Figur 24). Funnet av øksa og avslagene i samme område sannsynliggjør sammenhengen mellom disse og øksa har kanskje vært modifisert og/eller

forkastet her. Slipesteinen ble funnet helt sør på lokaliteten i det som kan ha vært strandsonen. Denne tolkes som forkastet eller mistet og ute av kontekst.

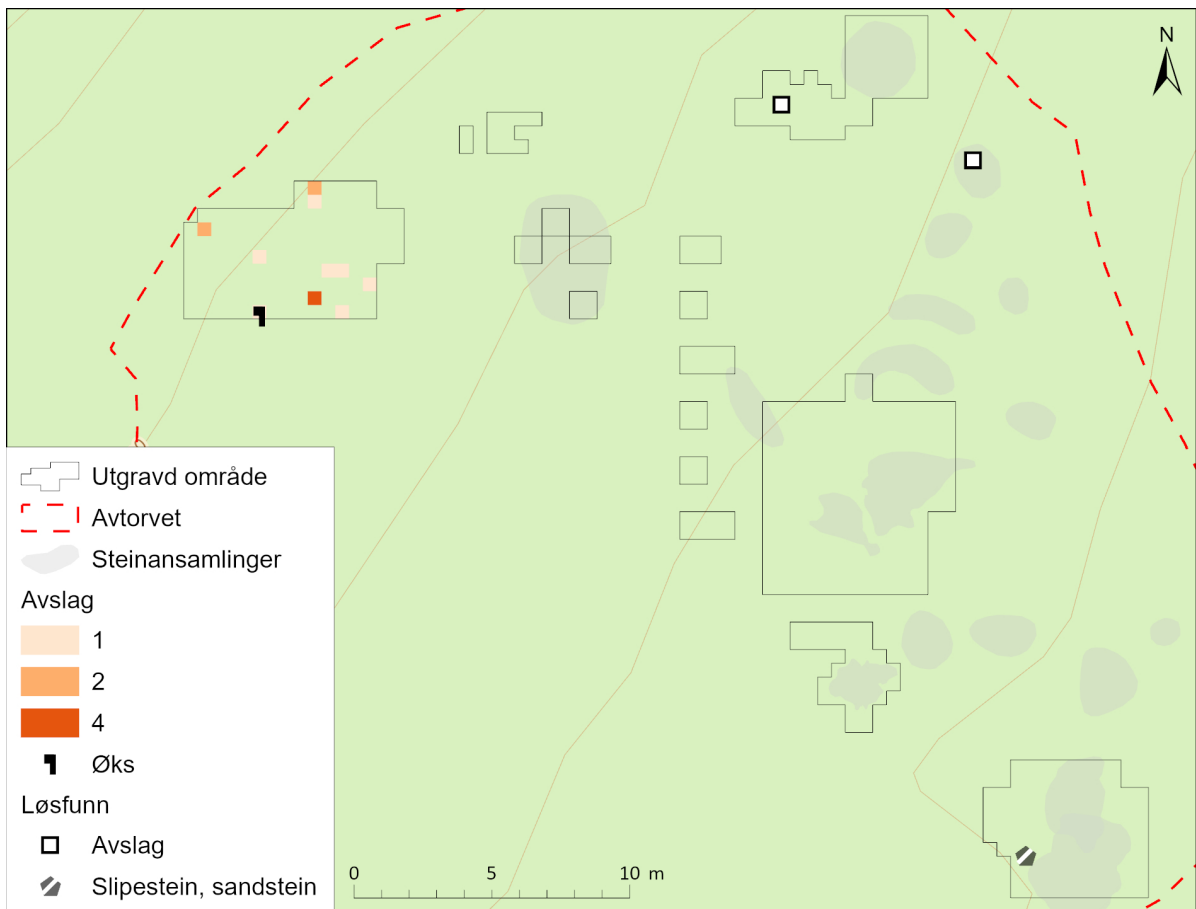
De varmepåvirkede funnene ser ikke ut til å være direkte relatert til ansamlingene med skjorbrente steiner (Figur 25). De er funnet i de tre områdene med mest funn og viser ikke entydig til ildsteder, men det er likevel tydelig at det har vært bruk av varme på alle de tre aktivitetsområdene.

Det slåtte materialet i flint, chert, kvarts og bergkrystall er funnet i alle utgravde områder, med konsentrasjoner i de tre aktivitetsområdene (Figur 26). Kjernene er funnet i de to «produksjonsområdene», men avslagene vitner om at disse råstoffene har vært bearbeidet på alle aktivitetsområdene og redskapene ser ut til å være spredt utover (Figur 27). Dette kan skyldes at de ble produsert, brukt og forkastet på stedet etter behov. Den mulige knakkesteinen ligger i det midtre området.

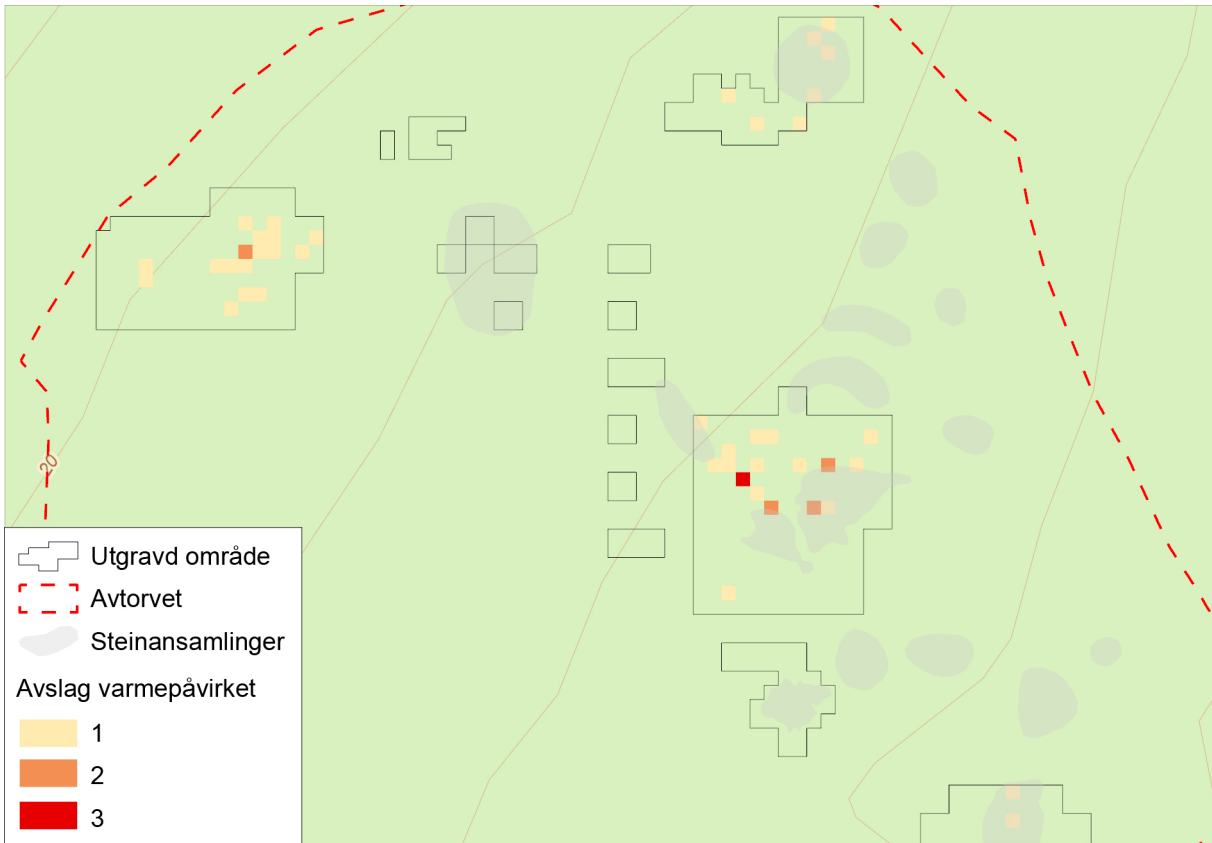
Kvartsitt skiller seg ut ved å være primært bearbeidet i det nordvestre området, i tråd med dette som produksjonsområde (Figur 28).

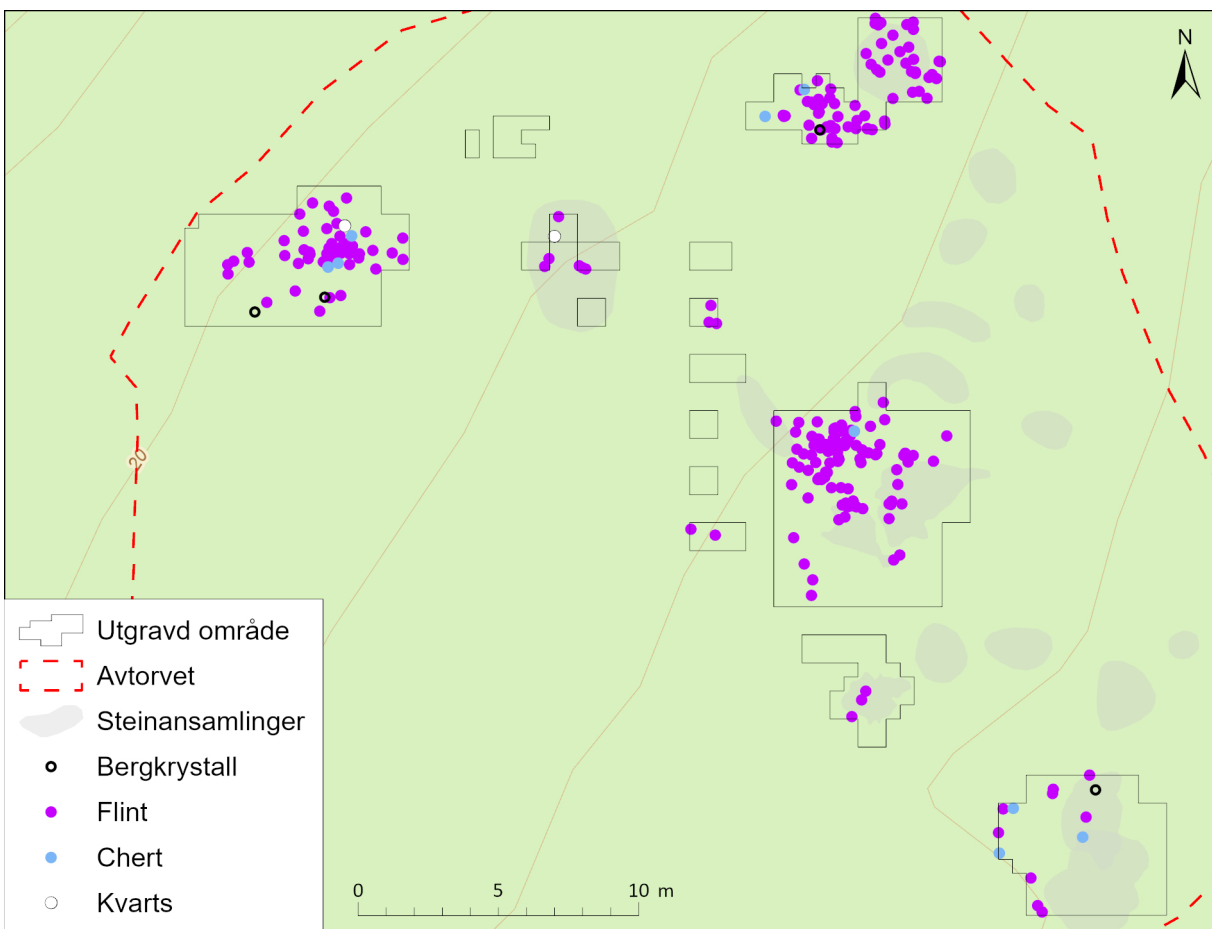
Figur 23 Funnspredning skifer

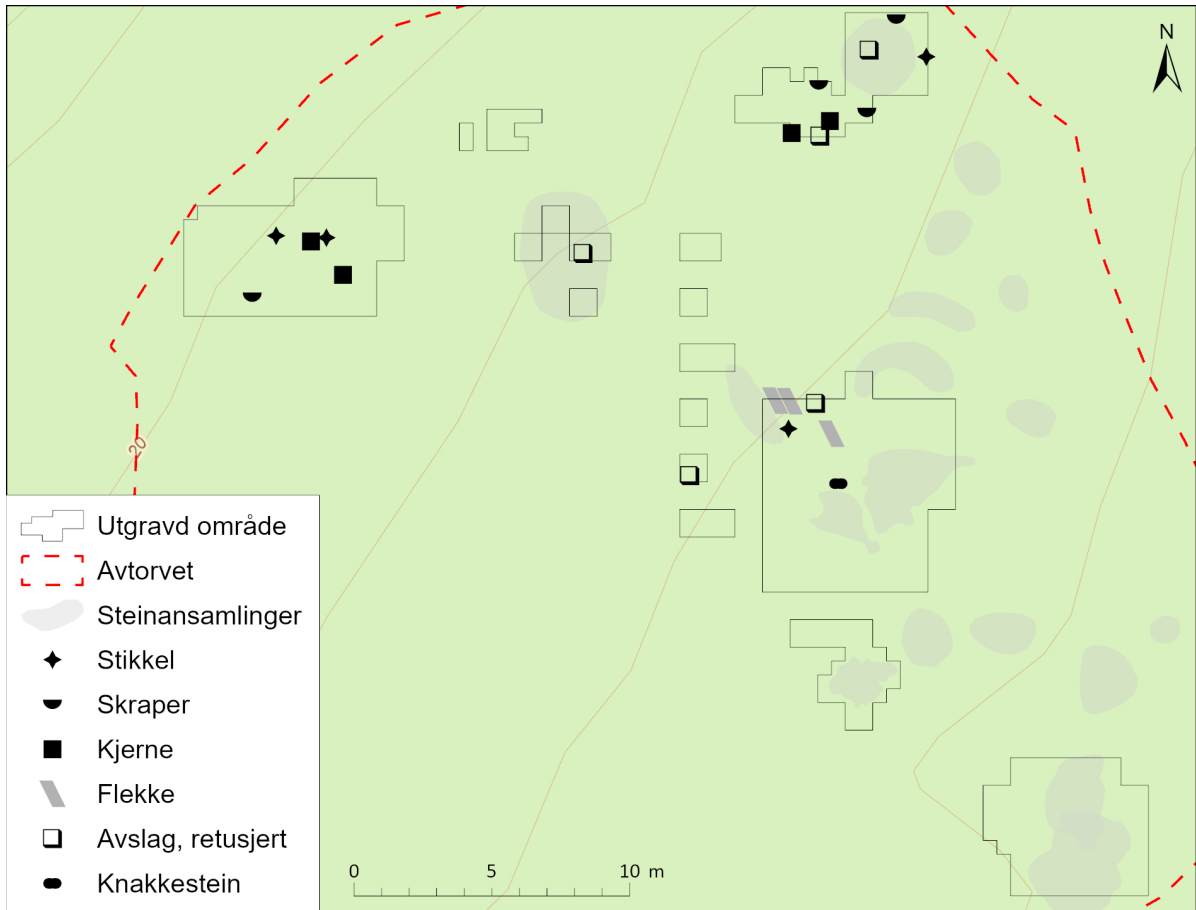
Figur 24 Funnspredning bergart

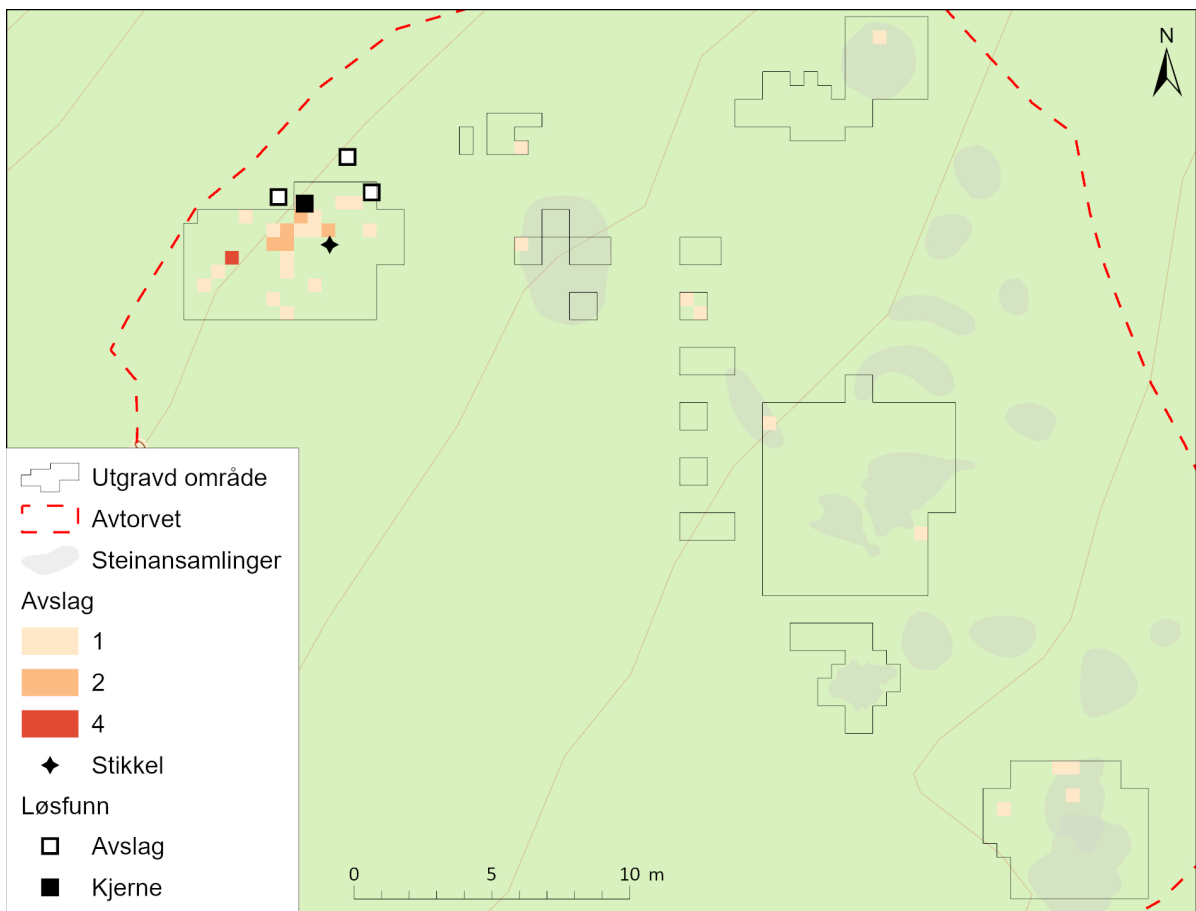
Figur 25 Funnspredning varmpåvirkede flint

Figur 26 Funnspredning avslag i bergkrystall, chert, flint og kvarts .

Figur 27 Funnspredning gjenstander i bergkrystall, chert, flint og kvarts .

Figur 28 Funnspredning kvartsitt

Mesteparten av kvartsittmaterialet ser ut til å komme fra en og samme knakkeepisode med det samme råstoffet.

Funnspredningen viser at de største funnkonsentrasjonene i stor grad ligger utenom steinansamlingene på lokaliteten. Den største funnkonsentrasjonen finnes i den nordvestre delen av lokaliteten, mens det er størst tetthet av steinkonsentrasjoner i den østre og sørøstre delen. Lokaliteten kan ut ifra funnspredningen deles inn i tre primære aktivitetsområder, hvorav to fremstår som godt avgrenset, mens det nordligste området viser en tydelig konsentrasjon, men er ikke like klart avgrenset som de to andre.

Den største funnkonsentrasjonen, mot nordvest, kan tolkes som et produksjonsområde særlig for redskaper i skifer, men det mangler slipesteiner og pimpsteiner og ligger mer spredt. De øvrige bergartene ser ut til å ha blitt bearbeidet både her og på de andre aktivitetsområdene. Det nordligste område viser mye av det samme, men i en mindre skala. Det midtre området inneholder i stor grad ferdige redskaper og kan tolkes som et område der disse ble brukt og til dels forkastet. Funna er likevel ikke helt entydige, ettersom det finnes spor etter produksjon også i det midtre feltet, og det er funn av hele redskaper (mulig forkastede) også i de nordlige områdene.

Kvartsitt- og bergartsmaterialet fremstår som fra enkeltstående knakkeepisoder. Begge er funnet i det nordvestre aktivitetsområdet. Med unntak av disse to råstoffene er det lite som skiller de tre funnområdene, og materialet kan ut ifra funnspredningen og funnsammensetningen godt komme fra ett og samme opphold, eller en gjenbruk av området.

SKIFER, KNIVER OG SPISSE

Det mest fremtredende i funnmaterialet er skiferen og antallet kniver og spisser som kom frem. Totalt var det 29 hele eller fragmenterte kniver, og 16 hele eller fragmenterte spisser. I lys av lokalitetens utstrekning og mengde materiale totalt, anses dette som en høy andel redskaper. I antall er mengden skifer og flint på lokaliteten ganske lik (42 % skifer og 41 % flint), men skiferen oppleves som mer fremtredende da det er flere (og større) redskaper og lite avslag. Knakking av flint gir generelt sett mer avfall pr redskap enn det produksjon av slipte skiferredskaper gjør.

For å se nærmere på forholdet mellom ferdige redskaper, produksjonsavfall og emner/kjerner for hvert av råstoffene, vil det være nødvendig med grundigere analyser av materialet og produksjon/produksjonsteknikk, enn det som inngår her.

Skiferredskapene er slipt og på lokaliteten finnes det både ferdige redskaper, emner, avslag, ødelagte redskaper, slipestein og pimpsteiner med slipepor. Emnene er grovt tilhugget, noe som trolig er gjort allerede ved kilden for å unngå å transportere for mye stein. Resten av produksjonsprosessen kan ha foregått ved lokaliteten. Mange av gjenstandene er fragmenterte, og dette kan være et resultat av å ha ligget i jorda i mange tusen år, men det er også mulig at en del av disse redskapene gikk i stykker ved bruk og er forkastet på stedet. Noen redskaper er godt brukt og særlig knivene ser ut til å være slipt opp flere ganger. De tolkes slik fordi de ikke lenger har den klassiske avlange formen (Figur 9 og Figur 7). Disse knivene tolkes her som slipt opp, men de kan også ha hatt et kortere blad opprinnelig, tilpasset en spesifikk funksjon. Ingen av redskapene ser ut til å ha blitt omarbeidet, og de aller fleste er trolig forkastet. Dette, sammen med de mange ubrukne redskapene og emnene som finnes på boplassen kan tolkes mot at skifer var lett tilgjengelig for menneskene som holdt til her og at redskapene ble produsert etter hvert som man hadde behov.

Spissene er i all hovedsak veldig forseggjort og slipt over det hele, men det samme kan derimot ikke sies om knivene. De aller fleste er likevel eneggede. Noen av knivene fremstår som grovt hugget til i håndtak og rygg, mens eggen er fint slipt. Dette kan tolkes som at eggene ble produsert etter behov av tilgjengelige emner og at dette er rene bruk og kast-gjenstander. TS16030.540 viser likevel at dette ikke var tilfellet for alle redskaper, og i noen tilfeller ble det lagt ned mer arbeid for at redskapet for eksempel skulle passe til og skaftes. Spissene ser også ut som om de er tilpasset spesifikke bruksområder, siden de finnes i flere ulike varianter med ulik størrelse, lengde/bredde og basis. De fleste kan kategoriseres som lange slanke spisser med rombisk tverrsnitt av Nyelv-typen. Disse er vanlige i den første delen av yngre steinalder i Nord-Norge (ca. 5000/4500-3000 f.Kr.) (Hesjedal, 2009, s.418, Jørgensen, 2021).

De brede spissene med tange og hengende mothaker (TS16030.538 og 567 (Figur 16 og Figur 15) ligner en type som blir mer vanlig senere i yngre steinalder (Hesjedal, 2009, s. 418). Dette er i tråd med dateringene fra lokaliteten. Samme publikasjon kobler også denne typen spisser til tilsvarende periode i nordre og midtre del av Skandinavia (Ibid:418 med referanser). Av disse er én funnet i utkastområdet nordøst for lokaliteten og den andre fra det midtre aktivitetsområdet. En spiss (TS16030.569 (Figur 13)) minner også om en tidlig variant med sine buede egglinjer og små hakk som markerer overgangen med skrå avsatter mellom blad og tange. Denne er funnet i det nordøstre funnområdet, men alene vil ikke dette tilsi en eldre datering av denne delen. Spissene viser dermed ikke entydig til en datering av materialet.

De eneggede knivene har, med bakgrunn i materialet fra Slettnes, blitt beskrevet som å ha endret seg over tid fra å ha stor vinkel mellom rygg og skaft, til å få en krappere vinkel nesten opp mot 90 grader (Hesjedal et al., 1996, s. 173). Materialet fra Kåringsklubben 3 synes å motsi denne typologien ved at det finnes kniver med alle vinkler til stede i materialet, og det er ingen grunn til å tro at lokaliteten har vært brukt over lang tid eller i flere ulike tidsperioder. Det handler derfor her trolig ikke en om en utvikling over lang tid, men heller en utforming basert på behov og bruk. Øksa som er funnet er noe fragmentert, men kan relateres til Myklevolls gruppe 4, datert til 3400-1500 f.Kr. (Myklevoll, 1998).

Skifer materialet er delt inn etter farger, og dette er gjort da noen skifervarianter kan tenkes å komme fra spesifikke kilder, og disse har ofte helt egne fargevariasjoner. Materialet vil dermed kunne brukes til en slik studie, men det ligger ikke innenfor prosjektrammen å gå nærmere inn på det her. Sammen med materialet fra Kåringsklubben 2, Storhaugen 1 og Djupfest 1 vil det være mulig å se på bruken av redskaper og en kronologi for yngre steinalder ved Tjeldsundet.

Flint, bergkrystall, chert, kvarts og kvartsitt

Flint utgjør en stor del av materialet og sett sammen med bergkrystall, chert, kvarts og kvartsitt så er litt over halvparten av funna fra lokaliteten i harde bergarter. Redskapsproduksjon i disse råstoffene produserer, som nevnt, mye

mer avslag enn i for eksempel skifer. Flekkene ser ut ifra spredningskartene å tilhøre materialet. De tolkes ikke som «ekte» flekker, men som avlange smale avslag. Denne formen gir lange skarpe egger og egner seg godt som redskaper. Det er førøvrig ikke tegn på at det har foregått en regelmessig produksjon av disse. Av de harde bergartene er det 91 % avslag, 7 % er redskaper og 2 % er kjernemateriale. Dette er en relativt høy andel redskaper i forhold til avslag og kjerner.

Den store variasjonen i råstoff som er benyttet (fem ulike typer), sammen med farge- og kvalitetsforskjellen innad i de ulike råstoffene, viser at det har foregått mange ulike knakkeepisoder på denne lokaliteten. Likevel finnes det kun åtte kjerner og rester etter kjerner (hvorav noen er usikre). Dette viser at materialet «mangler» mange av kjernene som avfallet kommer fra. Det kan være flere forklaringer på at kjernene mangler, og den ene trenger ikke å utelukke den andre. En mulig forklaring er at kjernene er fraktet videre da lokaliteten ble forlatt. Materialet er ikke analysert spesifikt med tanke på kjernetilvirkning, slik at det er usikkert om kjernene ble fraktet inn på boplassen, eller om de ble formet her. Det som virker trolig, i forhold til det materialet vi har, er at man slo av de avslagene man trengte der og da, og sparte resten av kjernen til senere. Dette kalles av Lotte Eigeland for «gjennomtrekk av kjerner» (Eigeland, 2015, s. 30), og hun ser dette som et tegn på høy mobilitet. Siden vi ikke vet om kjernene er tilvirket på stedet eller fraktet inn, så må imidlertid dette tolkes med forsiktighet. De to store redskapskategoriene er skrapere og stikler, og begge deler er dannet på avslag. Dette kan være med på å forklare den høye andel redskaper i forhold til avslag, der det har vært en opportunistisk bruk av avslag til disse redskapene.

Den andre mulige forklaringen på manglende kjerner i materialet ligger i strategien som er brukt for å produsere avslag. Av kjernene er fem stk. bipolare. Bruk av bipolar teknikk kan gjøre det vanskelig å gjenkjenne kjernene i materialet da de kan ligne mye på avslag, og de vil ikke ha kjennetegn som for eksempel plattformen. De kan også bli redusert ned til veldig små biter. Dette kan føre til at kjernene blir underrepresentert, selv om bipolar teknikk i seg selv kan resultere i flere kjerner per reduksjon (ex

Eigeland, 2015). Det er flere funn som tyder på at det har vært en utstrakt bruk av bipolar teknikk på Kåringsklubben 3. Kjernene og noen avslag er registrert som bipolare og det ser ut til at en del av skraperne og noen stikler er laget på bipolare avslag (rette avslag, gjerne noe «firkantede» og med rester etter slag i to retninger på både dorsal og ventral side).

Nesten halvparten av alle funn i flint hadde rester etter cortex, og det forekommer rester av cortex på både avslag og redskaper. Dette er ofte assosiert med at knoller blir primærreduert på stedet, og i en reduksjonstolkning vil det ikke være viktig om det er cortex eller ikke, men om det kan defineres som primær eller sekundæravslag (Eigeland, 2015, s. 47). I dette materialet, og sett i sammenligning med andre lokaliteter langs Tjeldsundet (i denne rapporten), så sees dette heller som et tegn på at det er benyttet små flintknoller, primært funnet i nærheten av lokaliteten. Dette kan også gjelde andre typer råstoff, som for eksempel kvarts og kvartsitt. Små knoller vil det i mange tilfeller være fordelaktig å slå eller åpne bipolar eller mot en ambolt, vel og merke om de har riktig form (se Eigeland, 2015, kap. 5 og 6).

De bipolare kjernene sammen med den høye andelen cortex på flinten, og de mange ulike flintvariantene, tyder på at man i stor grad har benyttet seg av flintknoller funnet i nærmiljøet. Kvartsitten, særlig den grove varianten, er trolig også lokale varianter, og det samme kan være tilfellet med kvarts og bergkrystall. Materialet i chert kan vise til kontakter nordover, da alle kjente kilder ligger lengre nord (Niemi et al., 2019a).

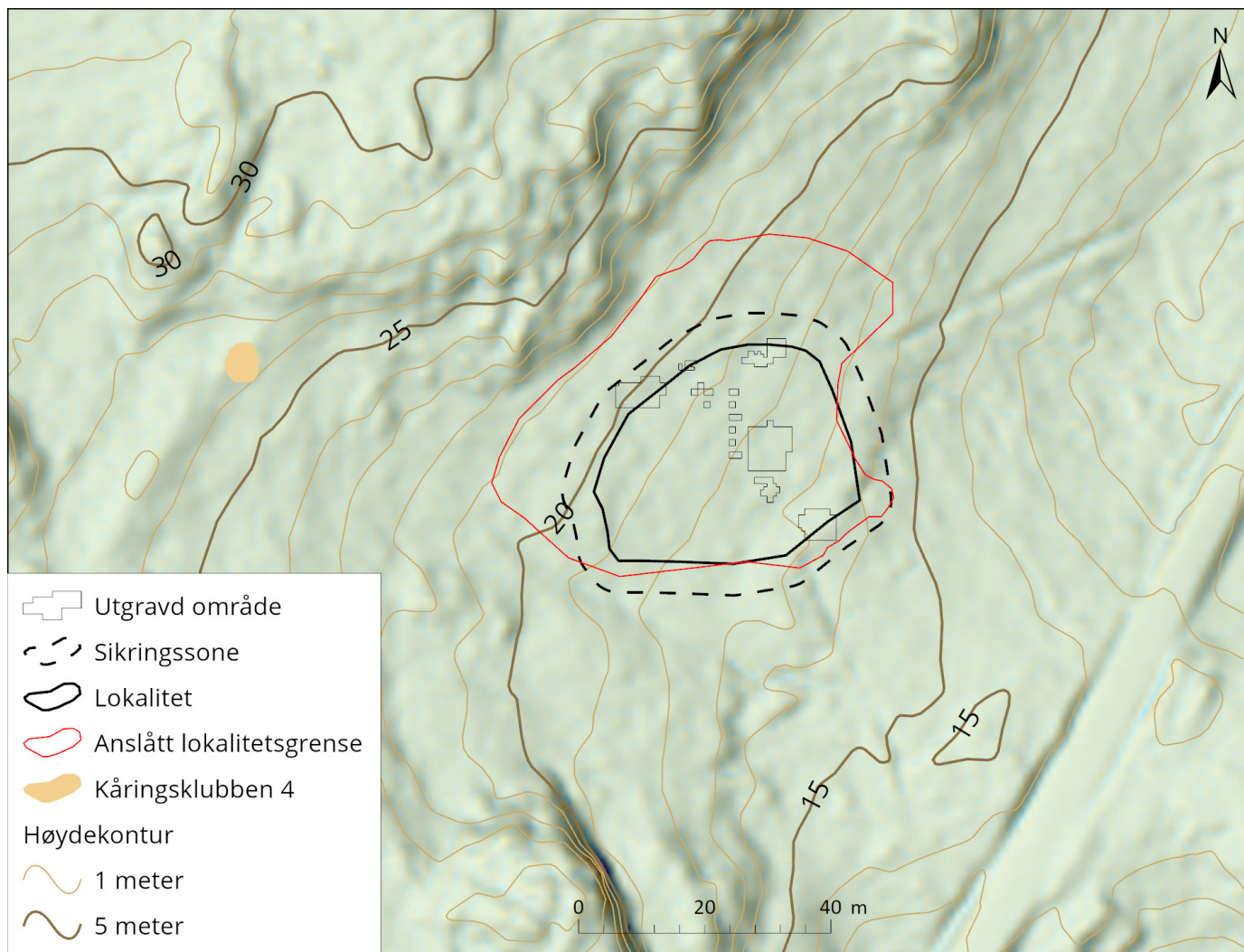
Det ble kun gjenfunnet én knakkestein på lokaliteten og den er usikker. Den er funnet i det midtre område, og den ble trolig samlet inn på grunn av form og størrelse, samt at lokaliteten øvrig inneholdt få slike runde steiner. Steinen har dog ingen tydelige spor etter knakking og kan ikke med sikkerhet tolkes som en knakkestein. Mangelen på knakkesteiner kan forklares med at disse er en del av knakkeren sitt personlige verktøysett, og vil ikke legges igjen på boplassen med mindre den var oppbrukt og forkastet (Eigeland, 2015, s. 204–206). Det samme kan trolig også sies om slipesteiner.

TOLKNING

Det var veldig få lämningar på Kåringsklubben 3 som kunde ge oss några klara antydningar på vad som skett på lokaliteten. Det enda vi hade var högar med sten som kunde vara skärvstenshögar, samt en förvånande stor mängd med föremål kontra produktionsavfall som avslag. Men innan vi tittar närmare på det, så skall något sägast om avgränsningen av lokaliteten.

Kåringsklubben 3 avgränsades under förundersökningen, framförallt genom hur landskapet såg ut samt med ett fåtal positiva provgröpar (Melsæther, 2016, s. 32–34). I 2020 så kunde vi spendera rätt mycket tid i landskapet, och genom att få bort träden och öppna upp lokaliteten, få oss en annan bild av platsen. Detta ledde till en rätt stor misstanke av att lokaliteten troligen är en del större än det ursprungligen var tänkt (Figur 29). Lokalitetens utsträckning mot nordöst och sydväst går det inte att säga så mycket om. Men grundägaren kom och lämnade in en skifferspets (Ts16030.137) som hans far funnit en bit (runt 20 m) nordöst om lokalitetens avgränsning, när han hade grävt ett dike i sin ungdom. Detta ger en indikation att lokaliteten troligen sträcker sig en bit längre åt nordöst. I spåren till grävmaskinen, så kunde vi efter avbaning se att samma typ av undergrund fortsatte åt sydväst ned till bäcken, som gick genom myren sydväst om lokaliteten. Det är möjligt att lokaliteten sträcker sig en bit åt det hållet. Slutligen så är området precis nordväst om lokaliteten väldigt flat. Det är ett område på mellan 12–6 meter från lokalitetsavgränsningen, till ett mindre klippusprång nordväst om lokaliteten, som troligen är en del av aktivitetsområdet. Inte minst när vi ser att den generella mängden fynd har en tendens att öka desto längre nordväst vi kommer på lokaliteten. Under utgrävningen så mätte vi in en större möjlig avgränsning av Kåringsklubben 3, men det skall understreckas att vi inte har mer än tendensiösa bevis för denna avgränsning eftersom vi inte testade någon av denna yta med vare sig provgröpar eller annan arkeologisk metod. Dock så skulle området mellan lokalitetens nordvästra avgränsning och klippusprånget vara en mycket bra plats för att exempelvis slå upp tält.

I allt så registrerade vi 18 högar med mer,

Figur 29 Fältavgränsning gentemot tolkad lokalitetsavgränsning

men ofta mindre skörbränd sten. Stenarna har värmts upp, brukats och sedan slängts i en hög utan att brukarna tycks ha lagt någon tid eller tankemöda på att ordna upp eller organisera högarna. Slutligen så förefaller de flesta högar ha innehållit en del kol, även om detta kol var väldigt förvittrat och med detta svårt att fånga upp och ta prover av i fält. Syv högar undersöktes helt eller delvis. De hade ingen tydlig form, var generellt rätt grunda/låg på ytan, och inga spår av nedgrävningar eller andra konstruktionsdetaljer kunde ses. Stenhögarna vari huvudsak placerade på lokalitetens östra till nordöstra del, och de dateringar vi fick ut pekar mot att aktiviteten tycks bli yngre ju längre söderut, emot havet, som vi kommer. Det var väldigt lite i konstruktionen av dessa stenhögar som pekade på internationalitet. Vidare så fann vi inga spår efter vart stenen blivit värmepåverkad, varken eldstäder eller kolkoncentrationer. Det är möjligt att dessa

eldstäder kan ha legat i närheten, exempelvis kan någon av de mindre stenhögarna som inte undersöktes ha varit eldstäder som täckts över av flygsand. Slutligen så fann vi inte särskilt mycket kol i anläggningarna, något som kan bero på att det blivit bortsköljt, eller helt enkelt tidens tand.

Stenhögarnas något kaotiska utseende kan bero på flera olika anledningar. En möjlighet är att de legat så pass nära strandkanten att de blivit omrörda av vågor, något som också skulle förklara bristen på kol. Framförallt de mest södra anläggningarna (A9450/A10430) skulle kunna förklaras med detta, då de verkar något uppdelade med större sten högre upp och mindre sten längre ned. Men de högre, nordligare, stenhögarna tycks inte ha denna uppdelning. En annan möjlighet är att stenen har blivit bruk en annan plats på lokaliteten, och när de var färdig använda blivit upprepade och sedan slängda i dessa högar. Det skulle också kunna

förklara dess omrörda utseende och bristen på kol. Den vaga tendensen i fyndmaterialet att respektera avgränsningarna till stenhögarna motsäger dock den senare tolkningen något. Detta beror dock på i vilken ordning saker har skett, men så fin kronologi kunde vi dock inte fånga upp i varken det daterbara materialet eller i stratigrafien.

När det kommer till vad de brukat all denna lätt skörbrända sten till, så blir det dock svårare att ge några klara svar. Som det står skrivet i kapitlet om lokaliteten, så finns det i både de antropologiska och de arkeologiska källorna en mängd med användningsområden för skörbränd sten: matlagning, redskapsproduktion, hygien och så vidare. Dessa möjligheter skall inte tas upp vidare här, utan påpekas mest som vidare tolkningsmöjligheter för skörbränd sten.

Det är en del saker som direkt slår en när man ser översiktligt på fyndmaterialet. Det första är den totala dominansen av flinta och skiffer i materialtyperna. Det andra är mängden med artefakter bland skiffermaterialet. Rätt exakt 20 % av allt skiffer som samlades in var verktyg (56 st), gentemot 9,5 % av flintamaterialet (26 st). Detta kan ha att göra med att mindre skifferavslag är svårare att identifiera i fält, men i det minsta så pekar det på vikten av skiffer på Kåringsklubben 3. Om vi ser mer specifikt på materialet av flinta, så är det en del saker som vi kan peka på. Vi har mycket redskap gentemot mängd avslag när man ser på hur mycket restprodukter som redskapsproduktion av flinta producerar. De redskap vi har är generellt små samt att det är en hög andel med cortex och rester av cortex på materialet vi har. Allt detta tyder på att folket på Kåringsklubben framförallt har använt sig av lokal flinta, så kallad strandflinta, till redskapsproduktion. Samt att de troligen mer sysslat med att retuschera upp redskap än att faktiskt producera dem. Om det främst är tal om enkel produktion av redskap som skall användas "här och nu" är det också möjligt att se för sig att den grundläggande prepareringen skedde vi källan, alltså i strandområdet där man fann flintknutorna (Eigeland, 2015, s. 46–50; Johansen, 1969). Något som skulle leda till färre avslag och kärnor. Att vi även bara fann en möjlig knacksten underbygger denna tes.

När det kommer till skiffer, så är situationen

lite annorlunda än mot flintan. Vi har en större andel redskap och ämnen gentemot restavfall, något som tyder på att folket på Kåringsklubben hade med sig fler preparat och färdiga redskap till platsen. Till detta kan också knytas den relativt stora mängden med pimpsten som vi fann under utgrävningen. Sju av dessa hade mycket tydliga slipspår, och samlades in, men det registrerades en hel del mer pimpsten i fält under utgrävningen.

Redskapstyperna kan också säga oss en del. Ca. 34 % av alla redskap var knivar eller ämnen till knivar (35 st). Vi hade även ca. 15% spetsar av olika slag (16 st) därav ett par som snarare bör ses som spjut/harpuner, 10% skrapor (10 st, alla av flinta) samt 8 % sticklar (8 st). Detta ger oss ett samlat verktygsett som pekar oss mot jakt och beredning av produkter från och till jakt. Det är intressant att vi i materialet från Kåringsklubben 3 har ett flertal olika typer av knivar i bruk under mer eller mindre samma tid. Detta går emot den vanliga tolkningen att skifferknivarna ändrar form under historiens lopp (Hesjedal et al., 1996, s. 173; Jørgensen, 2021). Denna tolkning baserar sig dock ofta på material från Finnmark, något som fortfarande kan vara korrekt i den landsdelen, men annorlunda i Tjeldsundsområdet. En annan möjlighet är att olika typer av lokaliteter ger olika typer av fynd. En lokalitet som Kåringsklubben 3, där man tycks ha varit speciellt inriktad mot jakt, så kan man ha haft behov av ett speciellt verktygssätt. Något som också tyder på en lokalitet som hade ett kortvarigt och specialiserat syfte. Medan bilden ser annorlunda ut på boplatser, där man troligen vill ha spår efter flera typer av aktivitet och ett större fyndmaterial.

Fyndmaterialet indikerar mot att Kåringsklubben 3 har varit en jaktplats av något slag. Detta material och lokalitetens placering gör det också mer troligt att denna jakt har varit riktad mot havet, mot jakt och fångst av säl och val. Så frågan blir då hur och om man kan relatera dessa skörbrända stenhögar till denna typ av aktivitet? Specialiserade jaktplatser är varken ett okänt eller ovanligt fenomen i det arkeologiska materialet (ex Engelstad, 1984; Gummesson, 2018), men utan att ha möjlighet att mer systematiskt gå igenom det skriftliga materialet, så har det varit svårt att finna direkta paralleller med Kåringsklubben 3. På Vestlandet så har några lokaliteter från ungefär samma tid, med stenrösen och/eller skörbränd

sten och med liknande fyndsammansättning undersökts (Åstveit, 2006; Tøssebro & Åstveit, 2014), men jag tvivlar inte på att fler platser har blivit funna och beskrivna.

Relationen mellan skörbränd sten och jakt på havsdäggdjur är i det arkeologiska materialet tydligast med de så kallade hellegroparna som använts för att utvinna olja ur späcket på dessa djur. Denna typ av utvinning är dock generellt en god bit yngre, och inkluderar en typ av konstruktion (själva gropen) som vi inte hade spår av på Kåringsklubben 3 (Henriksen, 1996; Nilsen, 2016a; Nilsen, 2016b). Om det är möjligt att utvinna olja eller fett ur späck på andra vis, med hjälp av skörbränd sten, vet jag inte. Men fyndmaterialet i förbindelse till anläggningarna ger en intressant möjlighet när man sätter det i relation till senare tiders närmare undersökta olja och fettutvinning. En annan men liknande förklaringsmodell som den ovan, kan finnas i det arkeoetnografiska materialet från Nunamiut eskimåerna. Här har man tidigare utvunnet benfett från djur genom att krossa framförallt det svampiga benmaterialet till ett pulver som därefter kokas. Innan Nunamiuterna hade tillgång till kärl av stål som man kunde koka i, användes ofta kokstensteknik (Binford, 1978, s. 157–163). Denna typ av aktivitet skulle också kunna lämna liknande spår som de vi fann på Kåringsklubben 3.

I litteraturen så ingår Kåringsklubben 3 (och även Kåringsklubben 2) i vad som ibland kallas Northern maritime technological complex, vilken är en cirkumpolär maritimt adaptiv strategi baserad på bland annat skifferteknologi som dyker upp om och om igen runtom i nord (Fitzhugh, 1975). Denna baserar sig på att maritima bosättningar och aktivitetsplatser har ett bredare urval av skifferverktyg, medan man i inlandet tycks vara mer specifikt fokuserad mot att producera skifferpilar. I grunden så ligger det en funktionell förklaringsmodell i att man med skiffer kan skapa långa skarpa blad som fungerar utmärkt när man arbetar med fisk, men än mer med sjödäggdjur. Inte minst om ett primärt intresse för exempel var att få ut späck och större skinn till båtbyggnad, där hårda, slagna bergarter är svårare att använda och lättare kan riva upp hudar (Søborg, 1988; Jørgensen, 2021). Det är givetvis svårt att tala om dessa grupper som

marina jägar-samlare, men det råder inga tvivel om att kustområdena är några av de säkraste ekologiska zonerna att bosätta sig vid när det kommer till ekologisk diversitet och stabilitet (Yesner, 1980; Engelstad, 1984; Nordqvist, 2000, s. 138–140). Men utifrån det material som vi har att bygga våra tolkningar ifrån, så kommer det alltid att vara svårt helt klart definiera förhistoriska gruppers ekonomiska strategi (jfr Bjerck, 2009, s. 121–122).

Kåringsklubben 3 tolkas som en specialiserad jaktplats för säl och/eller val. Detta är framförallt baserat på fyndmaterialet på lokaliteten som passar in med andra etnologiska och arkeologiska källor, som nämnts ovan. Men vi har även en mängd med sekundärkällor som kan vara med och underbygga en sådan tolkning. Benfynd av både val och säl är inte ovanliga att finna där förhållandena är sådana att de har överlevt tidens tand (ex Niemi & Oppvang, 2015, s. 37–39). Intressant i sammanhanget är också den stora mängd med hållristningar som avbildar säl och val (Gjerde, 2018) och avancerat samarbete för framförallt jakt av val. De senare inkluderar ofta ett flertal båtar som samarbetar i jakt och harpunering av val (Gjerde, 2016), något som gör att man kan tänka sig att valjakt var en aktivitet som flera grupper kan ha gått samman för att utföra under specifika tider. En plats som Kåringsklubben 3 skulle möjligen även kunna fungera som plats för att driva upp val på land, likt grindadråp utförs på Färöarna, med sin i sin samtid långa grunda strand. Teknologin för att utföra detta fanns utan tvivel under stenåldern, och hållristningarna visar på avancerad kollaboration mellan flera båtar. Vi saknar dock andra bevis för att detta skall ha skett, frågan är dock exakt hur sådana bevis skulle kunnat ha sett ut.

Även om vi inte känner till några ristningar av jakt på val eller säl i området runt Tjeldsundet, så finner vi i det minsta ristning av val och säl i regionen. Som val vid Leiknes, samt val och säl vid Valle 1, båda lokaliteter på den södra sidan av Ofotfjorden (Gjerde, 2010, s. 197–209). Det är också intressant att vi har en överlappning mellan hållristningar och skiffermaterial i form av en skifferkniv ifrån Teksdal i Bjung utanför Trondheim (se Figur 30). På denna kniv är tre valfigurer inristade, vilket skulle kunna indikera

en korrelation. Vidare så har slispårsanalyser och undersökningar av organiska lämningar ifrån skifferknivar nyligen visat på visas på hur de rätta äggen har använts på sjöäggdjur, och de med krökta eller vinklade blad i större grad på landäggdjur (Lentfer et al., 2023). Det har även blivit funnet ett flertal skifferknivar som har utformningar av djurhuvuden på handtagen, ofta älg. Men Kalle Sognnes (1996) går ett steg vidare och funderar på om inte en del knivar i sig själv kan vara formade efter bland annat val. Och om vi ser på en del av de fynd som gjordes på Kåringsklubben, så är det lätt att se vad han är ute efter (se Figur 31).

Även om säljakt kanske inte var lika intressant att avbilda i sten (även om det gjordes (jfr Gjerde, 2010, s. 424–437; Gjerde, 2016, s. 343–344)), så kan nog jakten på denna varit viktigare rent ekonomiskt, och kanske något som var huvudsyftet på Kåringsklubben 3. Som Erlend Jørgensen (2021) har varit inne på, så är det inte nödvändigtvis kött och fett som är huvudsyftet med säljakt, utan skinnen (s. 364–367). Detta är ett argument som till del följer tanken om secondary

product revolution inom sydlig neolitisk forskning. Att domesticeringen av djur i första hand skedde på grund av exploatering av kött, men att denna sedan följdes av ett sekundärt utnyttjande av ull, mjölk, använda djuren som dragdjur och så vidare (Marciniak, 2011). På samma vis så kan jakten på säl ifrån början haft det huvudsakliga syftet att få tillgång till kött och fett, men som tiden gick, så blev skinnet en allt viktigare del av jaktutbytet. Sälsskinn var och är ett utmärkt material för att producera skinnbåtar, vilket givetvis är väldigt viktigt för ett maritimt inriktat folk. Framförallt bör det ha varit skinnet av hondjur som man var ute efter, eftersom hanar har en tendens att göra hål i varandra under kamp (Jørgensen, 2021, s. 366). Liknande tendenser till att vikten på sälsskinn har ökat, har även uppdragats på andra platser (Renouf & Bell, 2008). Sälben blir också vanligare i senare arkeologiskt boplatsmaterial i Nordnorge, något som möjligen skulle kunna peka på att man tog med sälentillbaka till boplatsen för vidare bearbetning, i stället för att utföra större delen av slaktningen på dräpsplatsen (Niemi & Oppvang, 2015, s. 38 och där hänvisad litteratur).

Utvecklingen av bättre slakt- och flåmetoder av säl som kom med utvecklingen av skifferkulturen, kan även ha haft vidare inverkan på den senare stenålderns ekonomi. Jan Magne Gjerde (2016, s. 342) har påpekat att jakttekniken tycks förändras när man studerar den i hållristningsmaterialet, då man tycks gå från mindre båtar under senmesolitikum, till större Umiak-liknande båtar någon gång 2500–2000 f.Kr. Skiffern hade varit i bruk länge vid den här tiden, men teknologi förbättrar sig hela tiden, möjligen som ett steg i utvecklingen av djuphavsfiske, något som hållristningsmaterialet dock pekar på som tidigare (jfr Gjerde, 2016, s. 342; Jørgensen, 2021, s. 365). I detta sammanhang kan det också vara av intresse att ta upp bruket av uppvärmd sten för att manipulera trä, något som finns beskrivet i etnografiska källor (Heibreen, 2005). När vi ser det i samband med det till synes opportunistiska bruket av skifferknivar på Kåringsklubben 3, som inte verkar följa etablerad typologi utan mer pekar mot funktionalitet, så finner vi en lokalitet med mycket potential, men med få klara svar.

Figur 30 Skifferkniven från Teksdal (T2631). Bilden är här upp och ned gentemot hur den publicerats. Fotograf: Per E. Fredriksen.

Figur 31 Skifferämne (Ts16030.535) i form av en val?